

BACHELOROPLEIDING
WIJSBEGEERTE
MASTEROPLEIDINGEN
FILOSOFIE

FACULTEIT DER FILOSOFIE, THEOLOGIE EN
RELIGIEWETENSCHAPPEN

RADBOUD UNIVERSITEIT

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q645

© 2018 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT OVER DE BACHEROPLEIDING WIJSBEGEERTE EN DE MASTEROPLEIDINGEN FILOSOFIE VAN DE RADBOUD UNIVERSITEIT	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	6
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	6
WERKWIJZE VAN HET PANEL	6
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL.....	9
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	15
BIJLAGEN	29
BIJLAGE 1: CURRICULA VITAE VAN DE PANELLEDEN	31
BIJLAGE 2: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER.....	32
BIJLAGE 3: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES.....	38
BIJLAGE 4: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S.....	42
BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA	44
BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	46
BIJLAGE 7: VERSLAG VAN HET ONTWIKKELGESPREK (LOSSE BIJLAGE)	47

Dit rapport is vastgesteld op 29 november 2017

RAPPORT OVER DE BACHEROPLEIDING WIJSBEGEERTE EN DE MASTEROPLEIDINGEN FILOSOFIE VAN DE RADBOUD UNIVERSITEIT

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2016).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

Naam van de opleiding:	Wijsbegeerte
CROHO-nummer:	56081
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	31/12/2018

Masteropleiding Filosofie

Naam van de opleiding:	Filosofie
CROHO-nummer:	60822
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Continental filosofie: fenomenologie, hermeneutiek en psychoanalyse Analytische filosofie: cognitie, taal en cultuur Praktische filosofie: kritiek van de moderniteit Philosophy & Science (Engels)
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	31/12/2018

Masteropleiding Filosofie

Naam van de opleiding:	Filosofie
CROHO-nummer:	60823
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	120 EC
Afstudeerrichtingen:	Filosofie van de rechtswetenschap Filosofie van de gedragswetenschappen Filosofie van de politicologie Filosofie van de bedrijfswetenschappen Filosofie van de godsdienstwetenschappen Filosofie van de natuurwetenschappen Filosofie van de geschiedenis / cultuurwetenschappen

Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	31/12/2018

Het bezoek van het visitatiepanel Wijsbegeerte aan de Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen van de Radboud Universiteit vond plaats op 14-15 september 2017.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Radboud Universiteit
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 17 februari 2017 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de bacheloropleiding Wijsbegeerte en de masteropleidingen Filosofie beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. M.J.B. (Martin) Stokhof, Hoogleraar taalfilosofie Universiteit van Amsterdam (voorzitter);
- Prof. dr. H.H.A. (Bert) van den Brink, Dean University College Roosevelt & hoogleraar filosofie Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. J.P. (Jan) Opsomer, Hoogleraar KU Leuven, Director De Wulf-Mansion Centre;
- Prof. dr. S. (Sigrid) Sterckx, Hoogleraar Ethiek Universiteit Gent; permanent research associate, Centre for Health, Law, and Emerging Technologies van de University of Oxford;
- N.W. (Natascha) Rietdijk BA, Research master student Philosophy, Universiteit Utrecht (studentlid).

Het panel werd ondersteund door dr. Barbara van Balen, die optrad als secretaris.

De curricula vitae van de panelleden zijn opgenomen in Bijlage 1.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

Vorbereidingen op cluster niveau

In de periode van maart 2017 tot en met januari 2018 is het visitatiecluster Wijsbegeerte beoordeeld. Het cluster bestaat uit 24 te beoordelen opleidingen aan negen universiteiten. Het voltallige panel bestaat uit de hieronder genoemde deskundigen. In principe namen allen deel aan de visitaties, tenzij dit vanwege de vereiste onafhankelijkheid of beperkte beschikbaarheid niet mogelijk was.

- Prof. dr. M.J.B. (Martin) Stokhof, Hoogleraar taalfilosofie Universiteit van Amsterdam (voorzitter);
- Prof. dr. H.H.A. (Bert) van den Brink, Dean University College Roosevelt & hoogleraar filosofie Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. J.P. (Jan) Opsomer, Hoogleraar KU Leuven, Director De Wulf-Mansion Centre;
- Prof. dr. S. (Sigrid) Sterckx, Hoogleraar Ethiek Universiteit Gent; permanent research associate, Centre for Health, Law, and Emerging Technologies van de University of Oxford;

- N.W. (Natascha) Rietdijk BA, Research master student Philosophy, Universiteit Utrecht (studentlid);
- L. (Lydia) Baan Hofman MA, alumna Academische Lerarenopleiding in Filosofie, Tilburg University (studentlid).

Dr. Erwin van Rijswoud is projectmanager voor het gehele cluster, en secretaris voor de bezoeken aan de Universiteit Utrecht, de Universiteit van Amsterdam en de Erasmus Universiteit Rotterdam. Voor de overige bezoeken is dr. Barbara van Balen secretaris.

Het cluster Wijsbegeerte is volgens het NVAO beoordelingskader 2016 beoordeeld. Omdat dit beoordelingskader meer vrijheden geeft aan de te beoordelen opleidingen voor de invulling van het zelfevaluatie-rapport (ZER), zijn er in een vroeg stadium op clusterniveau afspraken gemaakt over de inhoud van de ZER, de bijlagen, en het studenten/opleidingscommissiehoofdstuk. Er zijn ook afspraken gemaakt over de inrichting van het ontwikkelgesprek. Om dit niet te laten interfereren met de beoordelingstaak van het panel is overeengekomen dat dat dit gesprek tijdens het bezoek wordt gepland, maar nadat de beraadslagingen over de beoordeling zijn afgerond. Met deze afspraken hebben alle opleidingen op onderlinge consistente en toch ook eigen wijze invulling gegeven aan het NVAO beoordelingskader 2016.

Op 27 januari heeft het panel een startvergadering gehouden, daarin is de opdracht aan het visitatiepanel, de werkwijze voor de hele visitatie en de werkwijze per bezoek besproken; tevens is het beoordelingskader doorgenomen en is afgesproken om na de eerste vier visitatiebezoeken met het voltallige panel en de secretarissen een ijkingsoverleg te houden om consistentie in de oordeelsvorming te bewaken. Daarnaast vond er tussen de twee betrokken secretarissen ijkingsplaats na afloop van ieder visitatiebezoek. Wanneer de projectleider zelf niet secretaris was tijdens een visitatie, sloot deze bij de slotvergadering aan om de consistentie in de oordeelsvorming tussen opleidingen te bevorderen.

Vorbereidingen per instelling

Ter voorbereiding op de visitatie heeft iedere opleiding een zelfevaluatie-rapport geschreven. Daarnaast is door de opleiding een passend aantal eindwerken (afhankelijk van het aantal te beoordelen opleidingen) en de beoordelingsformulieren ter beschikking gesteld, alsook de cursusdossiers van geselecteerde vakken. In overleg met de voorzitter heeft de secretaris een afgewogen selectie van de eindwerken gemaakt uit het overzicht van afstudeerders van de laatste twee volledige academische jaren. Het overzicht van bestudeerde eindwerken staat in bijlage 6. Na een controle op volledigheid zijn de ZER, de eindwerken en de geselecteerde vakken aan het panel ter beschikking gesteld. Voorafgaand aan het bezoek hebben de panelleden hun vragen en kritische lezingen van dit materiaal met elkaar gedeeld en de gesprekken voorbereid.

Bezoek

De secretaris heeft in overleg met de opleiding en voorzitter een bezoekprogramma opgesteld, waarbij de opleiding zelf verantwoordelijk was voor de selectie van de gesprekspartners. Voorzien was in een tweedaags visitatiebezoek, tijdens welke het panel zou spreken met formeel en inhoudelijk verantwoordelijken, studenten, alumni, docenten, en de opleidings- en examencommissie voor de opleidingen. Het panel bood studenten en docenten tevens de mogelijkheid om, buiten de geplande gesprekken om, informeel met het panel te spreken tijdens een open spreekuur.

Rapportage

De secretaris heeft een eerste concept van het rapport opgesteld. Nadat dit gereed was, is dit besproken met de andere betrokken secretaris en heeft een collega van de QANU een collegiale toets uitgevoerd. Vervolgens is het aan de voorzitter en het panel gestuurd.

Nadat de inhoud en de oordelen met het voltallige panel zijn vastgesteld, heeft de instelling het rapport ontvangen om het te controleren op feitelijke onjuistheden. In overleg met de voorzitter

heeft de secretaris deze verwerkt, en het rapport afgerond. De rapportage is vervolgens samen met een afzonderlijk verslag van het ontwikkelgesprek aan de instelling toegezonden.

Definitie oordelen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een Associate Degree-programma, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de basiskwaliteit en vertoont tekortkomingen op meer aspecten.

Voldoende

De opleiding voldoet over de volle breedte van de standaard aan de basiskwaliteit.

Goed

De opleiding steekt systematisch uit boven de basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch ver uit boven de basiskwaliteit en geldt als een internationaal voorbeeld.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

Standaard 1

De bacheloropleiding Filosofie van de Radboud Universiteit heeft een klassieke disciplinegerichte opzet. De opleiding beoogt de student een brede academische vorming te geven en deze te begeleiden bij de ontwikkeling van onderzoeks-, lees-, schrijf- en spreekvaardigheden, die zowel relevant zijn in de filosofische context als daarbuiten.

Het panel constateert dat de opleiding een duidelijk profiel heeft, waarin de student breed wordt opgeleid in de filosofie. De eindtermen voldoen volgens het panel aan de eisen die daaraan gesteld kunnen worden qua niveau, inhoud en oriëntatie. Het panel vindt het positief dat er in de eindtermen ook aandacht is voor oriëntatie op het werkveld van afgestudeerde filosofen en voor toepassing. Het panel vindt echter ook dat de ruimte voor de student om zich te verdiepen in niet-filosofische vakgebieden gering is. Het panel beveelt de opleiding aan om er blijvend aandacht voor te hebben dat studenten ook vakken volgen buiten de filosofie.

Standaard 2

Het bachelor-programma heeft een sequentiële opbouw, dezelfde vakgebieden keren elk jaar, telkens op een hoger niveau terug. De opleiding hanteert drie leerlijnen: een historische, een systematische en een vaardigheden-leerlijn en drie onderwijsvormen: hoorcollege, werkcollege en practicum. De student heeft gemiddeld 15 contacturen per week op basis van 24 onderwijsweken per jaar. Het panel waardeert de duidelijke opbouw van het programma waarin elk jaar zijn eigen 'karakter' heeft. Het vaardighedenonderwijs heeft een centrale plek in het curriculum en werkt duidelijk toe naar het eindwerkstuk. De werkvormen die in het bachelorprogramma worden gehanteerd sluiten aan bij de didactische visie van de opleiding en bij de sequentiële opbouw van het programma en ondersteunen de studenten in voldoende mate om de beoogde eindtermen te behalen.

Het rendement van de opleiding is weliswaar stijgende, maar heeft nog aandacht nodig. De opleiding is zich daarvan bewust en heeft al een aantal maatregelen genomen die er op gericht zijn de studenten sneller door de studie te begeleiden.

Het panel heeft gezien dat er een enthousiast en toegankelijk docententeam is betrokken bij de opleiding. De docenten beschikken over een didactische kwalificatie en zijn allen betrokken bij onderzoek. Naar het oordeel van het panel is de kwaliteit zowel als de kwantiteit van het personeel voldoende.

De onderwijseenheden worden systematisch geëvalueerd, waarbij de opleidingscommissie zeer betrokken is. Het panel constateert dat er voortdurende aandacht is voor kwaliteitsverbetering in het onderwijs, het beveelt daarbij aan om ook het curriculum systematisch te evalueren.

Standaard 3

Het panel heeft vastgesteld dat de examencommissie haar wettelijke taken op het gebied van kwaliteitsborging adequaat uitvoert, dat de faculteit een toetsbeleid heeft geformuleerd en dat de opleiding over een adequaat toetsstelsel beschikt. Er wordt bij de toetsing onder andere gebruik gemaakt van antwoordmodellen en intercollegiale toetsing. De toetsen en de beoordeling daarvan zijn volgens het panel betrouwbaar, valide en transparant.

Het panel heeft geconstateerd dat de beoordeling van het bachelorwerkstuk gedegen wordt gedaan, waarbij een functionele scheiding is aangebracht tussen begeleiding en beoordeling. Het panel beveelt echter aan de onderbouwing van de oordelen bij de werkstukken ook schriftelijk vast te leggen.

Standaard 4

Het panel heeft geverifieerd of en vastgesteld dat het toetsprogramma de beoogde eindkwalificaties dekt. Om te beoordelen of de beoogde leerresultaten door de studenten zijn gerealiseerd, heeft het panel een selectie van tien eindwerken bekeken. Volgens het panel voldoen de bachelorwerkstukken aan het niveau dat daarvan verwacht mag worden. Ze laten zien dat de studenten in staat zijn de verschillende stappen in een filosofisch onderzoek uit te voeren, zich een oordeel te vormen aangaande auteurs en filosofische problemen en hun bevindingen op adequate wijze schriftelijk te rapporteren. De opleiding bereidt naar het oordeel van het panel de studenten in voldoende mate voor op opleidingen op masterniveau.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Filosofie (60 EC)

Standaard 1

De eenjarige masteropleiding Filosofie bereidt de studenten voor op een functie buiten de universitaire context. Centraal in de masteropleiding staat de door wetenschappelijk onderzoek gevoede kennisoverdracht. De afgestudeerde student moet in staat zijn filosofische kennis toegankelijk te maken voor een publiek van specialisten en niet-specialisten, en in staat zijn inzicht en vaardigheden in te zetten in een buitenuniversitaire beroepspraktijk. De doelen zijn uitgewerkt in eindtermen aan de hand van de Dublin-descriptoren en passen in het domeinspecifieke referentiekader voor de masteropleidingen.

Het panel waardeert de keuze die er gemaakt is om deze opleiding duidelijk te scheiden van de tweejarige research masteropleiding Filosofie en te focussen op niet-academische toepassing van filosofische kennis en vaardigheden.

Het panel is van mening dat de doelstellingen en eindtermen van de opleiding voldoen, maar vindt dat de opleiding zich nog duidelijker moet richten op het opleiden van studenten die als filosofische academicus kunnen bijdragen aan het analyseren en oplossen van complexe problemen in diverse situaties.

Standaard 2

De masteropleiding biedt vier specialisaties: Continentale filosofie, Analytische filosofie, Praktische filosofie en Philosophy & Science. Studenten volgen twee masterseminars (2x 10EC) binnen de gekozen specialisatie en een seminar buiten de specialisatie (1x10EC). Daarnaast is er nog 10EC vrije ruimte die ook besteed kan worden aan een stage en schrijft de student een scriptie van 20 EC binnen de gekozen specialisatie. Het is de bedoeling dat de masterseminars een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de vaardigheden 'vertalen voor een groter publiek' en 'toepassen op een actueel probleem' op basis van de kennis van de thematiek die in het masterseminar aan de orde is. Het panel constateert dat de opleiding nog in ontwikkeling is en dat in het bijzonder de vertaling van het profiel in de aanpak van de masterseminars nog beter zou kunnen. De inhoud van het programma stelt naar het oordeel van het panel de studenten voldoende in staat de eindtermen van de opleiding te behalen.

De werkvormen die gehanteerd worden zijn adequaat voor een masteropleiding. Het panel is van mening dat de studenten, gezien het maatschappelijk georiënteerde profiel van de opleiding, gebaat zouden zijn bij een stage en beveelt aan om te overwegen de stage als verplicht onderdeel op te nemen in het programma. Daarnaast denkt het panel dat het in het profiel van de opleiding past om de studenten meer te stimuleren de opleiding op een andere wijze af te ronden dan door middel van de klassieke scriptie. Te denken valt aan vormen waarin meer aandacht is voor de vertaling van filosofische inzichten naar een algemeen publiek, zoals opiniërende artikelen en voorlichtings- of

lesmateriaal. Een positief bijeffect hiervan zou kunnen zijn dat de studievertraging, die nu voor een groot deel veroorzaakt lijkt te worden door de scriptie, teruggebracht zou kunnen worden. Het panel heeft gezien dat er een enthousiast en toegankelijk docententeam is betrokken bij de opleiding. De docenten beschikken over een didactische kwalificatie en zijn allen betrokken bij onderzoek. Naar het oordeel van het panel is de kwaliteit zowel als de kwantiteit van het personeel voldoende.

De onderwijseenheden worden systematisch geëvalueerd, waarbij de opleidingscommissie zeer betrokken is. Het panel constateert dat er voortdurende aandacht is voor kwaliteitsverbetering in het onderwijs, het beveelt daarbij aan om ook het curriculum systematisch te evalueren.

Standaard 3

Het panel heeft vastgesteld dat de examencommissie haar wettelijke taken op het gebied van kwaliteitsborging adequaat uitvoert, dat de faculteit een toetsbeleid heeft geformuleerd en dat de opleiding over een adequaat toetsstelsel beschikt. Er wordt bij de toetsing onder andere gebruik gemaakt van antwoordmodellen en intercollegiale toetsing. De toetsen en de beoordeling daarvan zijn volgens het panel betrouwbaar, valide en transparant.

Het panel heeft geconstateerd dat de beoordeling van de masterscriptie gedegen wordt gedaan, waarbij gestreefd is naar een functionele scheiding tussen begeleiding en beoordeling. Het panel beveelt echter aan de onderbouwing van de oordelen bij de scripties ook schriftelijk vast te leggen.

Standaard 4

Het panel heeft geverifieerd of en vastgesteld dat het toetsprogramma de beoogde eindkwalificaties dekt. Om te beoordelen of de beoogde leerresultaten door de studenten zijn gerealiseerd, heeft het panel een selectie van tien eindwerken bekeken en geconstateerd dat de masterscripties voldoen aan het niveau dat daarvan verwacht mag worden.

De scripties laten zien dat de studenten in staat zijn om zelfstandig een filosofische vraag te formuleren, deze te analyseren en bij te dragen aan oplossingen en daarvan schriftelijk verslag te doen.

De opleiding biedt de studenten voldoende kennis, inzicht en vaardigheden om op verschillende posities en in verschillende situaties een bijdrage te leveren aan maatschappelijke debatten en bij te dragen aan oplossingen van complexe problemen in een multidisciplinaire context.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Filosofie (120 EC)

Standaard 1

De tweejarige masteropleiding leidt op tot een specialist op het terrein van de Wijsbegeerte van een Bepaald Wetenschapsgebied en biedt een academische vorming die op nauw contact met lopend onderzoek steunt. De opleiding heeft acht afstudeerrichtingen: Filosofie van de rechtswetenschap, Filosofie van de gedragwetenschappen, Filosofie van de politicologie, Filosofie van de bedrijfswetenschappen, Filosofie van de godsdienstwetenschappen, Filosofie van de natuurwetenschappen en Filosofie van de geschiedenis / cultuurwetenschappen. Met deze afstudeerrichtingen wordt aangesloten op een groot aantal niet-filosofische vakwetenschappelijke bacheloropleidingen. De opleiding is volledig filosofisch, de student specialiseert zich in de filosofie van het vakgebied dat aansluit bij de gevolgde bacheloropleiding. De opleiding wordt voor een belangrijk deel gedragen door hoogleraren die leeropdrachten hebben aan niet-filosofische

faculteiten. Daarmee wordt de opleiding gevoed door onderzoek op het terrein van de filosofie van een bepaald wetenschapsgebied.

De opleiding beoogt de studenten kennis bij te brengen van de centrale filosofische disciplines en de geschiedenis van de filosofie in relatie tot niet-filosofische wetenschapsgebieden, alsmede grondige kennis van minstens twee filosofische vakgebieden of van een bijzonder domein van de geschiedenis van de filosofie. Het panel vindt het positief dat de Radboud Universiteit deze opleiding aanbiedt.

De eindtermen voldoen aan de eisen die daaraan gesteld kunnen worden voor een masteropleiding, ze geven in voldoende mate het niveau aan dat bereikt moet worden door een masterstudent en ze passen binnen het domeinspecifieke referentiekader qua inhoud en oriëntatie.

Standaard 2

In het eerste jaar van de opleiding krijgen de studenten een brede basis in de filosofie, verwerven ze kennis in de centrale disciplines van de filosofie en leggen ze de relatie tot de eigen vakwetenschap. Ze leren op historische en systematische wijze reflecteren op de relatie tussen vakwetenschap en de filosofie, en schrijven een kleine scriptie. Het eerste jaar wordt gezamenlijk gevolgd. Het tweede jaar is voor een belangrijk deel individueel. De student specialiseert zich in een van de acht specialisaties van deze opleiding door middel van masterseminars en de masterscriptie in de filosofie van het eigen wetenschapsgebied. Studenten worden vanaf het eerste jaar van de opleiding uitgedaagd na te denken over de specifieke filosofie van hun eigen wetenschapsgebied. In de cursussen die de studenten in het eerste jaar volgen wordt verwacht dat zij de relatie leggen met de eigen vakwetenschap en daarop reflecteren. De cursussen bouwen daarmee voort op de kennis die de student in de vakwetenschappelijke bacheloropleiding heeft verworven.

Het panel constateert dat het programma van de tweejarige masteropleiding de studenten in staat stelt om de eindtermen te realiseren. Door de inzet van de hoogleraren die een aanstelling in een andere faculteit hebben is het mogelijk studenten een individueel uitdagend programma te bieden dat hen in staat stelt zich te bekwamen in de filosofie van een bepaald wetenschapsgebied.

Het panel heeft gezien dat er een enthousiast en toegankelijk docententeam is betrokken bij de opleiding. De docenten beschikken over een didactische kwalificatie en zijn allen betrokken bij onderzoek. Naar het oordeel van het panel is de kwaliteit zowel als de kwantiteit van het personeel voldoende.

De onderwijseenheden worden systematisch geëvalueerd, waarbij de opleidingscommissie zeer betrokken is. Het panel constateert dat er voortdurende aandacht is voor kwaliteitsverbetering in het onderwijs, het beveelt daarbij aan om ook het curriculum systematisch te evalueren.

Standaard 3

Het panel heeft vastgesteld dat de examencommissie haar wettelijke taken op het gebied van kwaliteitsborging adequaat uitvoert, dat de faculteit een toetsbeleid heeft geformuleerd en dat de opleiding over een adequaat toetsstelsel beschikt. Er wordt bij de toetsing onder andere gebruik gemaakt van antwoordmodellen en intercollegiale toetsing. De toetsen en de beoordeling daarvan zijn betrouwbaar, valide en transparant.

Het panel heeft geconstateerd dat de beoordeling van het de masterscriptie gedegen wordt gedaan, waarbij een functionele scheiding is aangebracht tussen begeleiding en beoordeling. Het panel beveelt echter aan de onderbouwing van de oordelen bij de scripties ook schriftelijk vast te leggen.

Standaard 4

Het panel heeft geverifieerd of en vastgesteld dat het toetsprogramma de beoogde eindkwalificaties dekt. Om te beoordelen of de beoogde leerresultaten door de studenten zijn gerealiseerd, heeft het panel een selectie van tien eindwerken bekeken en geconstateerd dat de masterscripties voldoen aan het niveau dat daarvan verwacht mag worden.

De scripties laten zien dat de studenten in staat zijn om filosofische reflectie te plegen op het eigen wetenschapsgebied. Ze tonen dat de studenten zowel de taal van het eigen wetenschapsgebied

beheersen als de filosofische kennis en vaardigheden hebben om daar afstand van te nemen. De studenten zijn, gezien de scripties, in staat zijn om zelfstandig een filosofische vraag te formuleren, deze te analyseren en bij te dragen aan oplossingen en daarvan schriftelijk verslag te doen.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 29 november 2017

Prof. dr. Martin Stokhof

Dr. Barbara van Balen

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

De bacheloropleiding en de masteropleidingen Filosofie (60 EC en 120 EC) worden aangeboden door de Faculteit Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen (FFTR) van de Radboud Universiteit. De faculteit kent een onderwijsinstituut en een onderzoeksinstituut. Alle wetenschappelijke stafleden zijn in beide instituten ondergebracht, verzorgen onderwijs en verrichten onderzoek. Naast de genoemde filosofie-opleidingen biedt de faculteit nog twee bacheloropleidingen en drie masteropleidingen aan. De tweejarige masteropleiding filosofie (120 EC) wordt voor een belangrijk deel verzorgd door zogenaamde buitenhoogleraren. Dit zijn hoogleraren met een filosofische leeropdracht binnen een andere faculteit dan de FFTR.

De sturing van het onderwijs ligt in handen van het onderwijsmanagementteam van de faculteit. Dit team bestaat uit de onderwijsdirecteur, de opleidingscoördinatoren, het hoofd onderwijsbureau, de beleidsmedewerker onderwijs en een medewerker onderwijsondersteuning van de universiteit. Voor de opleidingen filosofie is er één opleidingscoördinator.

De faculteit is georganiseerd in tien kernleerstoelen, waarvan vier op het terrein van de filosofie, namelijk: geschiedenis van de filosofie, praktische filosofie, fundamentele filosofie en filosofie van taal en cognitie.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

Bacheloropleiding

Het zelfevaluatie rapport over de bacheloropleiding beschrijft dat de opleiding een klassieke discipline gerichte opzet heeft. De student besteedt minimaal 145 EC aan filosofische cursussen. De opleiding hecht groot belang aan de Westerse filosofische traditie en beoogt zowel de historische, analytische als de continentale benaderingen aan de studenten te doceren. Na afronding van de opleiding zou de student moeten beschikken over brede kennis van de geschiedenis van de filosofie. De student zou in staat moeten zijn de wijsgerige concepten te situeren in hun historische context en kritisch om te gaan met de eigen aard van historische bronteksten. Daarnaast zou de student moeten beschikken over brede kennis van de gangbare systematisch-filosofische vakgebieden, en op basis van die kennis in staat moeten zijn om de belangrijke primaire teksten kritisch te analyseren. De opleiding beoogt de student een brede academische vorming te geven en deze te begeleiden bij de ontwikkeling van onderzoeks-, lees-, schrijf- en spreekvaardigheden, die zowel relevant zijn in de filosofische context als daarbuiten.

De doelen van de opleiding zijn aan de hand van de Dublin-descriptoren vertaald in eindtermen en er is in de zelfevaluatie aangegeven hoe de eindtermen zich verhouden tot het domeinspecifieke referentiekader (zie bijlage 3). Volgens het panel zijn de eindtermen realistisch en goed vertaald in

het programma. Het panel vindt het positief dat er in de eindtermen ook aandacht is voor oriëntatie op het werkveld (1d 'de afgestudeerde heeft enige kennis van het werkveld van afgestudeerde filosofen') en voor toepassing (2c 'de afgestudeerde kan een actueel maatschappelijk probleem analyseren vanuit filosofisch perspectief').

Het panel constateert dat de opleiding een duidelijk profiel heeft, waarin de student breed wordt opgeleid in de filosofie. Het panel vindt echter ook dat de ruimte voor de student om zich te verdiepen in niet-filosofische wetenschapsgebieden gering is. Weliswaar heeft de student de mogelijkheid om 35 EC aan niet-filosofische vakken te besteden, maar dit kan ook beperkt blijven tot 15 EC en dat is volgens het panel te weinig. De inhoudelijk verantwoordelijken en de docenten hebben tijdens het bezoek toegelicht dat de minorruimte recent tot de huidige omvang is teruggebracht om zo meer ruimte te creëren voor de filosofische verdieping. Zij zijn het met het panel eens dat het niettemin noodzakelijk is dat studenten over de grenzen van het vak heen kijken. Docenten geven aan dat zij de studenten stimuleren om de ruimte die er is om cursussen elders te volgen, zo veel mogelijk te gebruiken. Het panel beveelt de opleiding aan om er blijvend aandacht voor te hebben dat studenten ook elementaire kennis verwerven van een of meer niet-filosofische vakgebieden.

Masteropleiding 60 EC

De eenjarige masteropleiding Filosofie bereidt de studenten voor op een functie buiten de universitaire context. Centraal in de masteropleiding staat de door wetenschappelijk onderzoek gevoede kennisoverdracht. De doelen van de masteropleiding zijn de student grondige kennis van een specialistisch terrein van de filosofie bij te brengen en gedegen kennis van kernproblemen binnen minstens één andere filosofische discipline. De afgestudeerde student moet volgens de omschrijving in de zelfevaluatie in staat zijn filosofische kennis toegankelijk te maken voor een publiek van specialisten en niet-specialisten en zijn filosofische kennis, inzicht en vaardigheden in te zetten in een buitenuniversitaire beroepspraktijk. De doelen zijn uitgewerkt in eindtermen aan de hand van de Dublin-descriptoren en passen in het domeinspecifieke referentiekader voor de masteropleidingen (zie hiervoor bijlage 3).

Het panel waardeert de keuze die er gemaakt is om de eenjarige masteropleiding duidelijk te scheiden van de tweejarige research masteropleiding Philosophy en deze te focussen op niet-academische toepassing van filosofische kennis en vaardigheden. Tegelijkertijd vindt het panel de opleiding nog vrij breed, waardoor het profiel nog niet optimaal herkenbaar en onderscheidend is. Het panel is van mening dat de weg die is ingeslagen met de masteropleiding veelbelovend is, maar nog enige nadere uitwerking vereist, in het bijzonder waar het gaat om toepassing en vertaling van filosofische kennis en vaardigheden. De doelstellingen en eindtermen van de opleiding voldoen. De opleiding zal zich echter nog duidelijker moeten gaan onderscheiden van een traditionele masteropleiding die is gericht op het zelfstandig filosofisch onderzoek doen, en zich nog meer moeten richten op de opleiding van studenten die als filosofische academicus kunnen bijdragen aan het analyseren en oplossen van complexe problemen in een niet-academische omgeving.

Masteropleiding 120 EC

De tweejarige masteropleiding heeft acht afstudeerrichtingen: Filosofie van de rechtswetenschap, Filosofie van de gedragwetenschappen, Filosofie van de politicologie, Filosofie van de bedrijfswetenschappen, Filosofie van de godsdienstwetenschappen, Filosofie van de natuurwetenschappen en Filosofie van de geschiedenis / cultuurwetenschappen. Met die afstudeerrichtingen wordt aangesloten op een groot aantal niet-filosofische vakwetenschappelijke bacheloropleidingen. De opleiding is volledig filosofisch, de student specialiseert zich in de filosofie van het wetenschapsgebied dat aansluit bij de gevolgde bacheloropleiding. De opleiding wordt voor een belangrijk deel gedragen door hoogleraren die leeropdrachten hebben aan niet-filosofische faculteiten, de zogenaamde buitenhoogleraren. Door die buitenhoogleraren wordt de opleiding gevoed met onderzoek op het terrein van de filosofie van een bepaald wetenschapsgebied.

De opleiding beoogt de studenten kennis bij te brengen van de centrale filosofische disciplines en de geschiedenis van de filosofie in relatie tot niet-filosofische wetenschapsgebieden, alsmede grondige

kennis van minstens twee filosofische vakgebieden of van een bijzonder domein van de geschiedenis van de filosofie. Volgens de betrokken docenten is het doel van de opleiding mensen op te leiden die hebben leren denken over het wetenschapsgebied. De studenten die de opleiding gaan volgen spreken al de taal van hun vakwetenschap, hetgeen een belangrijke voorwaarde is om daarop filosofisch te kunnen reflecteren. De studenten weten wat het vak behelst en beheersen de specifieke vaardigheden op het wetenschapsgebied, worden in de opleiding filosofisch geschoold, en daardoor zijn ze in staat een brug te slaan tussen filosofie en vakwetenschap.

De afgestudeerde student dient, volgens de omschrijving in de zelfevaluatie, over gespecialiseerde kennis van de filosofie van een bepaald wetenschapsgebied te beschikken en kan zelfstandig de stappen in een filosofisch onderzoek zetten. De doelen van de opleiding zijn uitgewerkt in eindtermen aan de hand van Dublindescriptoren en passen in het domeinspecifieke referentiekader. De opleiding onderscheidt zich van andere tweejarige masteropleidingen omdat er door de studenten een volledig filosofische masterprogramma gevolgd wordt, zonder daarmee de relatie met de niet-filosofische vakwetenschap los te laten. Daarnaast is de opzet van de opleiding uniek door de sterke betrokkenheid van de buitenhoogleraren.

Het panel constateert dat de eindtermen van de opleiding voldoen. De opleiding is door de herziening van de opzet en de herformulering van de eindtermen tegemoetgekomen aan de bezwaren van de vorige beoordelingscommissie. Het panel vindt het heel positief dat de faculteit deze opleiding aanbiedt en zo gemotiveerde en getalenteerde studenten de kans geeft zich te specialiseren in de filosofie van een bepaald wetenschapsgebied. Door de betrokkenheid van de filosofiehoogleraren met een opdracht in niet-filosofische faculteiten wordt door de Radboud Universiteit een unieke waardevolle opleiding geboden.

Overwegingen

De eindtermen van de bacheloropleiding Filosofie van de Radboud Universiteit voldoen volgens het panel aan de eisen die daaraan gesteld kunnen worden qua niveau, inhoud en oriëntatie. De eindtermen geven in voldoende mate het niveau aan dat een afgestudeerde aan een academische bacheloropleiding behaald moet hebben. Het panel vindt het positief dat er in de eindtermen ook aandacht is voor oriëntatie op het werkveld van afgestudeerde filosofen en voor toepassing.

De opleiding heeft een duidelijk profiel, waarin de student breed wordt opgeleid in de filosofie. De ruimte voor de student om zich te verdiepen in niet-filosofische wetenschapsgebieden kan echter naar het oordeel van het panel te beperkt uitvallen. Het panel beveelt de opleiding aan om er blijvend aandacht voor te hebben dat studenten ook voldoende vakken volgen buiten de filosofie.

De formulering van de eindkwalificaties van de eenjarige masteropleiding Filosofie is in overeenstemming met het domeinspecifieke referentiekader en de internationale standaarden voor masteropleidingen in de filosofie. De eindtermen geven in voldoende mate aan dat de student een niveau dient te bereiken dat het niveau van de bacheloropleiding overstijgt. De opleiding onderscheidt zich door de focus op niet-academische toepassing van filosofische kennis en vaardigheden. Het panel adviseert de opleiding om het profiel van de masteropleiding door te ontwikkelen zodat deze nog meer gericht wordt op de opleiding van studenten die als filosofische academicus kunnen bijdragen aan het analyseren en oplossen van complexe problemen in een niet-academische omgeving.

De eindtermen van de tweejarige masteropleiding voldoen aan de eisen die daaraan gesteld kunnen worden voor een masteropleiding, ze geven in voldoende mate het niveau aan dat bereikt moet worden door een masterstudent en ze passen binnen het domeinspecifieke referentiekader qua inhoud en oriëntatie. Het panel vindt het positief dat de Radboud Universiteit deze opleiding aanbiedt.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (60 EC): het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (120 EC): het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting:

De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (student-centred).

Bevindingen

Bacheloropleiding

Volgens de beschrijving in de zelfevaluatie kent het bachelorprogramma een sequentiële opbouw; dit houdt in dat dezelfde vakgebieden elk jaar terugkeren, telkens op een hoger niveau en dat elk jaar dezelfde vaardigheden worden getraind, ook telkens op een hoger niveau. Het niveau van kennis, inzicht en vaardigheden in het eerste jaar van de bacheloropleiding is volgens de omschrijving in de zelfevaluatie inleidend van aard, het tweede jaar verdiepend en het derde jaar gevorderd. De opleiding hanteert drie leerlijnen: een historische, een systematische en een vaardighedenleerlijn en drie onderwijsvormen: hoorcollege, werkcollege en practicum. De student heeft gemiddeld 15 contacturen per week op basis van 24 onderwijsweken per jaar.

Het panel waardeert de duidelijke opbouw van het programma waarin elk jaar zijn eigen 'karakter' heeft. Het vaardighedenonderwijs heeft een centrale plek in het curriculum en werkt duidelijk toe naar het eindwerkstuk. In het eerste jaar is het vaardighedenonderwijs intensief en geïntegreerd in de vakken. Studenten krijgen regelmatig schrijfopdrachten die een opbouw in moeilijkheidsgraad hebben en wordt veel geoefend in presenteren, zowel in debatten als met *elevator-pitches*. In het tweede jaar schrijven de studenten in de module 'project' gezamenlijk een bundel, in diezelfde module wordt ook het presenteren geoefend. In het derde jaar is er het bachelorwerkstuk, waarbij ook intensieve feedbackcolleges en worden van de studenten enkele presentaties gevraagd.

Het viel het panel op dat er weinig aandacht is in het programma voor oriëntatie op vervolgopleidingen of niet-academische beroepsperspectieven. De studenten geven aan dat werkveldoriëntatie wel aan de orde komt in de cursussen die deel uitmaken van het zogenaamde core curriculum Geesteswetenschappen dat onderdeel is van het derdejaarsprogramma. Ook de opleiding zelf constateert dat de arbeidsmarktoriëntatie in het programma nog verbeterd kan worden. De opleiding sluit volgens de studenten wel goed aan op de masteropleiding.

De studenten hebben wisselende ervaringen met het mentoraat. In de zelfevaluatie staat beschreven dat er een mentoraat is in het eerste jaar, en dat er inmiddels ook een mentoraat is ingevoerd in het tweede en derde jaar van de bacheloropleiding. Enkele studenten geven aan nooit contact gehad te hebben met de mentor, anderen dat het sterk afhankelijk is van de persoon van de mentor hoe effectief het contact is. Het panel beveelt aan om de doelen, werkwijze en inhoud van het mentoraat nader te verduidelijken.

Volgens het panel stelt de inhoud van het programma de studenten in staat om de eindtermen te behalen, maar het vraagt zich wel af of eindterm 1c 'De afgestudeerde heeft, afhankelijk van de keuze van minoren, elementaire kennis van een of meer niet-filosofische vakgebieden' niet te veel onder druk staat. Zoals onder standaard 1 is aangegeven, is het panel van mening dat er te weinig ruimte in het programma is voor het volgen van niet filosofische vakken; het is mogelijk dat studenten de studie van niet-filosofische vakken beperken tot slechts 15 EC. Docenten en management hebben aangegeven dat er in het programma inderdaad een bewuste keuze voor is gemaakt om veel filosofie te geven, maar dat zij studenten, onder andere in het mentoraat, actief

stimuleren om de keuzeruimte met niet-filosofische vakken in te vullen. Het paneel beveelt aan om hier blijvend aandacht voor te houden.

De opleiding kent drie onderwijsvormen, namelijk hoorcolleges, werkcolleges en practica. In de hoorcolleges wordt de studenten kennis aangereikt door de docent, in de werkcolleges maken de studenten opdrachten die worden besproken en in het practicum leren studenten vaardigheden. De laatste twee werkvormen kennen een verplichte aanwezigheid. Naast de cursussen en seminars waarin deze officiële werkvormen gebruikt worden kent de opleiding ook tutorgroepen, project en het bachelorwerkstuk. De studenten heeft in ieder bachelorjaar gemiddeld 15 contacturen per week. Het panel vindt de combinatie van werkvormen in relatie tot de leerlijnen en de beoogde eindtermen adequaat. De werkvormen sluiten aan bij de didactische visie van de opleiding en bij de sequentiële opbouw van het programma en ondersteunen de studenten in voldoende mate om de beoogde eindtermen te behalen.

Masteropleiding 60 EC

De faculteit heeft in 2012-2013 een duidelijke scheiding aangebracht tussen de doelen en de inhoud van de masteropleiding Filosofie en de Research Master opleiding Philosophy. Sinds die scheiding leidt de masteropleiding (60 EC) veel nadrukkelijker dan voorheen op voor de buitenuniversitaire beroepspraktijk. In deze masteropleiding is een groter gewicht komen te liggen op de training van vaardigheden die de student van pas komen in de buitenuniversitaire beroepspraktijk. De masteropleiding kent vier specialisaties:

- Continentale filosofie: fenomenologie, hermeneutiek en psychoanalyse.
- Analytische filosofie: cognitie, taal en cultuur
- Praktische filosofie: kritiek van de moderniteit
- Philosophy & Science

Studenten volgen twee masterseminars (2x 10EC) binnen de gekozen specialisatie en een seminar buiten de specialisatie (1x10EC). Daarnaast is er nog 10EC vrije ruimte die ook besteed kan worden aan een stage en schrijft de student een scriptie van 20 EC binnen de gekozen specialisatie. Het Engelstalige programma van de specialisatie Philosophy & Science wijkt iets af van de andere specialisaties, omdat Engelstalige studenten niet de mogelijkheid hebben een masterseminar van een andere specialisatie te volgen. Zij kunnen in plaats daarvan kiezen voor een stage en de vrije ruimte besteden aan Engelstalige mastercursussen aan andere faculteiten.

Het is de bedoeling dat de masterseminars een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de vaardigheden 'vertalen voor een groter publiek' en 'toepassen op een actueel probleem' op basis van de kennis van de thematiek die in het masterseminar aan de orde is. De opleiding geeft zelf in het zelfevaluatie rapport aan dat dat nog niet in alle opzichten gelukt is, en studenten beamen dat in de gesprekken. De opzet van deze masteropleiding is nieuw en sommige docenten moeten zich nog instellen op een masteropleiding die niet alleen gericht is op het doen van filosofisch onderzoek. Tijdens het gesprek hierover met de betrokken docenten wordt aangegeven dat de expertise op dit gebied bij de docenten in ontwikkeling is. Docenten begeleiden elkaar daarbij, voor een deel gaat het ook om *learning by doing* en integratie van deskundigheid op het gebied van valorisatie van de filosofie als wetenschap. Het panel ondersteunt de constatering van betrokkenen dat het programma nog verder ontwikkeld moet worden en dat de vertaling van het opleidingsprofiel in de masterseminars nog beter zou kunnen.

Het panel vindt de invulling van de specialisatie Philosophy & Science aan de magere kant. Er is voor de Engelstalige studenten weinig aanbod binnen de faculteit. Studenten en docenten benadrukken echter dat het heel goed mogelijk is om voor Engelstalige studenten een interessant programma samen te stellen en dat er voldoende cursussen buiten de faculteit zijn, bijvoorbeeld in het aanbod van de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica die goed in dat programma passen.

In de opleiding wordt gebruik gemaakt van verschillende werkvormen, zowel hoorcollege, werkcollege, als practicum volgens dezelfde definitie die ook geldt voor de bacheloropleiding. De kern van de masteropleiding wordt gevormd door de masterseminars, die elementen van alle drie genoemde onderwijsvormen combineren.

Het panel is van mening dat de studenten, gezien het profiel van de opleiding, gebaat zouden zijn bij een stage. In het programma is weliswaar ruimte om een stage te volgen, maar naar de mening van het panel wordt dat nog onvoldoende gestimuleerd en gefaciliteerd. Het panel beveelt aan om te overwegen de stage als verplicht onderdeel op te nemen in het programma en in te zetten op het verwerven van goede stageplekken.

Het panel constateert dat de inrichting van de opleiding op de goede weg is, maar nog niet geheel afgerond. Om recht te doen aan het opleidingsprofiel dat gericht is op de buitenuniversitaire beroepspraktijk zijn nog verbeteringen wenselijk zoals de vertaling van het profiel in de aanpak in de masterseminars en de plaats van de stage in de opleiding. Het panel heeft ook geconstateerd dat de inhoud van het programma de studenten in staat stelt de eindtermen van de opleiding te behalen. De werkvormen die gehanteerd worden zijn adequaat voor een masteropleiding filosofie en ondersteunen de studenten in voldoende mate om de eindtermen te behalen.

Masteropleiding 120 EC

Omdat studenten van de tweejarige masteropleiding een niet-filosofische bacheloropleiding hebben gevolgd, krijgen ze in het eerste jaar een brede basis in de filosofie. Dit eerste jaar is gericht op het verwerven van kennis in de centrale disciplines van de filosofie: Logica, Cognitiefilosofie, Wijsgerige Antropologie, Metafysica, Ethiek en Sociale en Politieke filosofie. Elk van deze zes cursussen is opgebouwd uit twee componenten: een algemene component, waarin de student kennismaakt met de betreffende filosofische discipline en een toegepaste component, waarin de koppeling gelegd wordt tussen de filosofische discipline en een niet-filosofisch wetenschapsgebied. De studenten leggen tijdens deze cursussen de relatie met de eigen vakwetenschap en ze leren op historische en systematische wijze reflecteren op de relatie tussen vakwetenschap en de filosofie. Alle studenten van de opleiding volgen voorts gezamenlijk de cursus Geschiedenis van de filosofie in relatie tot de geschiedenis van de wetenschappen en de cursus Wetenschapsfilosofie in relatie tot de vakwetenschappen. Daarnaast wordt in het eerste jaar een kleine scriptie geschreven.

De studenten van de tweejarige masteropleiding volgen het eerste jaar gezamenlijk, terwijl het tweede jaar voor een belangrijk deel individueel wordt ingevuld. De student specialiseert zich in dit tweede jaar door middel van masterseminars en de masterscriptie in de filosofie van het eigen wetenschapsgebied in een van de genoemde acht specialisaties. De buitenhoogleraren zijn vanaf het tweede jaar de belangrijkste begeleider en contactpersoon voor de student. Volgens de docenten worden studenten worden vanaf het eerste jaar van de opleiding uitgedaagd na te denken over de specifieke filosofie van hun eigen wetenschapsgebied. Ze volgen cursussen weliswaar samen met premasterstudenten, maar er worden hogere en specifiekere eisen aan hen gesteld.

De studenten die de tweejarige opleiding volgen of hebben gevolgd zijn heel blij met de vrijheid die hen geboden wordt in het samenstellen van het programma. Ze rapporteren dat ze in het eerste jaar van de opleiding gestimuleerd worden de filosofische kennis en inzichten op het eigen specialisatiegebied toe te passen en ze waarderen daarin het individuele contact met de buitenhoogleraar. De studenten vertellen dat ze bij filosofie op een andere manier leren te denken, ze worden uit hun disciplinaire context getrokken. Volgens de studenten is het perspectief dat de opleiding biedt heel waardevol.

Het panel had aanvankelijk enige twijfel over het niveau van deze opleiding, gelet op de min of meer inleidende cursussen die de studenten in het eerste jaar van de opleiding volgen. Deze kwestie is besproken met management, docenten en studenten en het is het panel duidelijk geworden dat de studenten in de cursussen weliswaar de basale kennis van de centrale disciplines van de filosofie verwerven, maar dat de cursussen door de relatie met de eigen vakwetenschap en de reflectie die

van de student verwacht wordt op de eigen vakwetenschap, wel degelijk van masterniveau zijn. De cursussen bouwen daarmee immers voort op de kennis die de student in de vakwetenschappelijke bacheloropleiding heeft verworven.

De werkvormen die in deze masteropleiding worden gehanteerd, komen overeen met de werkvormen die in de bacheloropleiding en de eenjarige masteropleiding worden gebruikt: hoorcollege, werkcollege en practicum. In het tweede jaar echter stelt de student samen met de buitenhoogleraar een individueel programma op en is er doorgaans veel direct contact tussen de student en de buitenhoogleraar. De studenten zijn over deze opzet zeer tevreden. Ondanks het vrij individuele studieprogramma vinden de studenten dat ze veel contact hebben met hun medestudenten en deel uitmaken van een academische gemeenschap. Het panel constateert dat het programma van de tweejarige masteropleiding de studenten goed in staat stelt om de eindtermen te realiseren.

Doorstroom en rendement

De instroom in de bacheloropleiding (gemiddeld 60 per jaar) is behoorlijk, zelfs boven het streefcijfer van de opleiding zelf. Daar staat tegenover dat het percentage studenten dat een positief studieadvies krijgt laag is (65%). Het bachelorrendement is volgens de zelfstudie gestegen naar boven de 50%, maar haalt het streefcijfer van 70% van de faculteit nog niet. Het panel is het met de opleiding eens dat het rendement van de studie aandacht nodig heeft. In de zelfstudie wordt een serie rendementsverhogende maatregelen opgesomd, zoals de cursorische opzet van het bachelorwerkstuk, de aandacht voor schrijf- en spreekvaardigheden en onderwijsintensivering, die naar de mening van het panel positief zijn. Het panel beveelt aan om in te zetten op een consequente invoering van het mentoraat gericht op begeleiding tijdens de studieloopbaan.

Gemiddeld stromen jaarlijks 29 studenten in de eenjarige masteropleiding in, daarvan is na twee jaar circa 45% afgestudeerd en na drie jaar 60%. Volgens de zelfevaluatie wordt de aanzienlijke studievertraging vooral veroorzaakt door de scriptie. De opleiding neemt daarvoor maatregelen: naast de individuele begeleiding door een docent heeft elke kernleerstoel een scriptiewerkplaats ingericht, waarin het schrijfproces gemonitord wordt en de studenten zowel van de deelnemende docenten als van elkaar inhoudelijke feedback krijgen. Het panel beveelt aan om te zoeken naar andere vormen van afronding van de opleiding naast de klassieke scriptie. Het denkt daarbij aan vormen die beter aansluiten bij het profiel van de opleiding, waarin meer aandacht is voor de vertaling van filosofische inzichten naar een algemeen publiek, zoals stageverslagen, opiniërende artikelen en voorlichtings- of lesmateriaal.

De instroom in de tweejarige masteropleiding is gemiddeld 13 studenten per jaar, het streefdoel van de opleiding is 15. Volgens de zelfevaluatie kan de zichtbaarheid van de opleiding nog verbeterd worden om dat streefdoel te kunnen behalen. Veel studenten blijken er meer dan drie jaar over om deze opleiding te voltooien volgens de opleiding is de reden hiervoor dat deze studenten naast deze opleiding ook de masteropleiding van hun eigen vakwetenschap willen voltooien. Jaarlijks studeren er gemiddeld zes studenten af.

Docententeam

De bacheloropleiding en de eenjarige masteropleiding worden verzorgd door docenten die zijn aangesteld ten behoeve van filosofisch onderwijs en onderzoek. In totaal gaat het om 26 medewerkers, waarvan 24 medewerkers in het bezit van een Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) zijn. Van de 26 medewerkers is 21% vrouw. De faculteit vindt dit te weinig, er wordt actief gewerkt aan het werven van meer vrouwen voor de invulling van wetenschappelijke posities in de faculteit.

Alle medewerkers zijn betrokken bij onderwijs en onderzoek. De studenten zijn in het algemeen tevreden over de kwaliteit van de docenten in hun opleidingen (in de NSE¹ een score van 3.77). De studenten en alumni vertellen tijdens het bezoek dat de docenten zeer toegankelijk zijn en altijd bereid zijn vragen te beantwoorden, en in een persoonlijk gesprek nadere toelichting te geven. De

¹ Nationale Studenten Enquête

studenten vinden de docenten betrokken en open, en ze voelen zich goed begeleid. Volgens de zelfevaluatie blijft de aandacht voor didactische kwaliteit niet beperkt tot het behalen van de BKO, maar zijn er regelmatig professionaliseringsactiviteiten, variërend van technische instructie en onderwijslunches tot Engelse taalvaardigheidscursussen en intervisie.

Voor al het onderwijs in de bacheloropleiding is 5,7 fte beschikbaar, de student-docent ratio komt daarmee op 33,68 voor deze opleiding. Voor de eenjarige masteropleiding is 1,6 fte beschikbaar, er zijn 77 studenten ingeschreven voor deze opleiding waardoor de student-docent ratio 48,12 is. Dit cijfer is boven de norm van de RU, maar is volgens de opleiding enigszins vertekend omdat veel studenten in de opleiding ingeschreven blijven terwijl ze de meeste cursorische onderdelen al afgerond hebben.

De student-docentratio voor de tweejarige masteropleiding is 29,41.

Opleidingscommissie

Het panel heeft tijdens het bezoek gesproken met vertegenwoordigers van de opleidingscommissie. Deze commissie blijkt zeer actief betrokken bij het onderwijs. Het is het panel opgevallen dat er geen masterstudent in de commissie is opgenomen, en dat is wel wenselijk om de representativiteit van de studentvertegenwoordigers te garanderen. De studentleden van de opleidingscommissie zijn nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van de studentenhoofdstukken in de zelfevaluatierapporten. Uit die hoofdstukken blijkt de kritische betrokkenheid van studenten bij de kwaliteit van het onderwijs.

De opleidingscommissie adviseert het faculteitsbestuur gevraagd en ongevraagd. Daarnaast zijn er ook korte lijntjes met de onderwijsdirecteur en de opleidingscoördinator. Alle onderwijsonderdelen worden geëvalueerd, en de evaluatieformulieren worden op papier uitgedeeld. Dit heeft als voordeel dat bij schriftelijk tentamens iedere student het evaluatieformulier invult. Bij andere toetsvormen gebeurt dat bij de laatste bijeenkomst, en dan is de respons wat lager. Door deze wijze van evalueren komt het curriculum als geheel niet aan de orde maar volgens de leden van de opleidingscommissie is er voldoende ruimte om daar wat over te zeggen tijdens de 'spuilunch' die 2-3 keer per jaar wordt georganiseerd. Het panel is positief over deze bijeenkomsten waar iedereen de kans krijgt naar voren te brengen wat niet door de enquêtes wordt gedekt, maar denkt dat het goed zou zijn om de evaluatie van de curricula van de opleidingen systematisch aan te pakken.

Overwegingen

Het panel vindt dat het onderwijsprogramma van de bacheloropleiding de studenten in staat stelt de eindkwalificaties te behalen. Het panel waardeert de duidelijke opbouw van het programma waarin elk jaar zijn eigen 'karakter' heeft en waarin systematisch aandacht is voor de ontwikkeling van vaardigheden. Het viel het panel wel op dat er weinig aandacht is voor arbeidsmarktorientatie in het programma, en de opleiding zelf erkent dat dit nog verbeterd kan worden. Verder is opvallend dat de keuze is gemaakt om beperkte ruimte te laten voor studenten voor het volgen van niet-filosofische vakken. Het panel beveelt aan erop toe te blijven zien dat studenten hun programma zo inrichten dat zij voldoende elementaire kennis opdoen van een of meer niet-filosofische vakken, zoals omschreven in eindterm 1c. De werkvormen die in het bachelorprogramma worden gehanteerd sluiten aan bij de didactische visie van de opleiding en bij de sequentiële opbouw van het programma en ze ondersteunen de studenten in voldoende mate om de beoogde eindtermen te behalen.

Het rendement van de opleiding heeft nog aandacht nodig. Het is positief dat de opleiding daarvoor al de nodige maatregelen neemt. Het panel beveelt daarnaast aan om in te zetten op een consequente invoering van het mentoraat gericht op begeleiding tijdens de studieloopbaan.

Het programma met de vier specialisaties van de eenjarige masteropleiding biedt de studenten de mogelijkheid om de eindkwalificaties te behalen. Het panel constateert echter dat de opleiding nog in ontwikkeling is, en dat in het bijzonder de vertaling van het profiel gebaseerd op kennen, vertalen en toepassen en gericht op het buitenuniversitaire werkveld in de aanpak van de masterseminars nog beter zou kunnen. Het panel is van mening dat de studenten gebaat zouden zijn bij een stage en beveelt aan om te overwegen de stage als verplicht onderdeel op te nemen in het programma.

Daarnaast denkt het panel dat het in het profiel van de opleiding past om de studenten meer te stimuleren de opleiding op een andere wijze af te ronden dan door middel van de klassieke scriptie. Te denken valt aan vormen waarin meer aandacht is voor de vertaling van filosofische inzichten naar een algemeen publiek, zoals opiniërende artikelen en voorlichtings- of lesmateriaal. Een positief bijeffect hiervan zou kunnen zijn dat de studievertraging die nu voor een groot deel veroorzaakt lijkt te worden door de scriptie teruggebracht zou kunnen worden.

Het panel constateert dat het programma van de tweejarige masteropleiding de studenten in staat stelt om de eindtermen te realiseren. Door de inzet van de hoogleraren die een aanstelling in een andere faculteit hebben is het mogelijk studenten een interessant, individueel en uitdagend programma te bieden dat hen in staat stelt zich te bekwamen in de filosofie van een bepaald wetenschapsgebied.

Het panel heeft gezien dat er een enthousiast en toegankelijk docententeam is betrokken bij de drie opleidingen. De docenten beschikken over een didactische kwalificatie en zijn allen betrokken bij onderzoek. Naar het oordeel van het panel is de kwaliteit en de kwantiteit van het docententeam voldoende om de opleidingen te verzorgen.

De onderwijseenheden worden systematisch geëvalueerd, waarbij de opleidingscommissie zeer betrokken is. Het panel constateert dat er voortdurende aandacht is voor kwaliteitsverbetering in het onderwijs, het beveelt daarbij aan om ook de curricula systematisch te evalueren.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (60 EC): het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (120 EC): het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting:

De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

De FFTR beschikt over een toetsbeleid en een toetsplan. In het toetsbeleid is uitgewerkt aan welke eisen de leerdoelen en het toetsprogramma moeten voldoen en op welke wijze het de toetsing binnen de opleidingen wordt gemonitord. Voor docenten is er een werkwijzer toetsevaluatie opgesteld, die hen ondersteunt bij het ontwikkelen van valide, betrouwbare en bruikbare toetsen. Het toetsbeleid, het toetsplan en de werkwijzer zijn door de staf tijdens onderwijsmiddagen en onderwijslunches uitvoerig besproken. Van docenten wordt gevraagd om hun toetsen voorafgaand aan de afname voor kritische bespreking voor te leggen aan een collega, of deze één keer per jaar in de kernleerstoel te bespreken.

Per cursus is de toetsvorm vastgesteld in een toetsmatrix, waarbij de opleiding onderscheid maakt naar de volgende toetsvormen:

- Schriftelijk tentamen. Dit tentamen kan bestaan uit open en/of gesloten vragen. Alle toetsen dienen een antwoordmodel te hebben.
- Schriftelijke opdracht: studenten werken zelfstandig aan een geschreven product op basis van vooraf gegeven criteria tot maximaal 1500 woorden.

- Paper: studenten maken een schriftelijke rapportage van zelfstandig uitgevoerd onderzoek en beantwoorden een vraagstelling. Daarbij verwerken en analyseren zij relevante literatuur in relatie tot de vraagstelling. Een paper omvat 1500-6000 woorden.
- Mondelinge presentatie.

In de eerste twee bachelorjaren wordt het schriftelijk tentamen het meest gebruikt, terwijl in het laatste bachelorjaar de schriftelijke opdracht en het paper meer voorkomen. In de masterseminars maken de docenten gebruik van een diversiteit aan toetsvormen die passen bij de kennen-vertalen-toepassen doelen van die seminars.

De bachelor(eind)werkstukken worden beoordeeld door een bachelorwerkstukcommissie die per semester bestaat uit de vier docenten die de werkstukken begeleiden en de opleidingscoördinator. Voorafgaande aan de zitting van de commissie wordt elk werkstuk door twee docenten onafhankelijk van elkaar beoordeeld aan de hand van een beoordelingsformulier. Deze beoordeling wordt tijdens de zitting besproken en mondt uit in een definitieve eindbeoordeling. De opleiding is tevreden met deze wijze van beoordeling omdat dit heeft geleid tot een veel betere spreiding van cijfers en grotere betrouwbaarheid en transparantie van beoordeling. Voor studenten blijkt de beoordelingsprocedure met de nadrukkelijke scheiding tussen begeleiding en beoordeling niet helemaal duidelijk te zijn. Daarom zeggen studenten in enkele gevallen verrast te zijn over de oordelen van de beoordelingscommissie die wat lager uitvallen dan wat de student zelf op grond van de feedback van de docent verwacht had.

Het panel heeft tien bachelorwerkstukken bekeken inclusief het eindbeoordelingsformulier. Het viel het panel op dat de onderbouwing van de oordelen op het formulier minimaal was. Na een toelichting op de totstandkoming van dit eindformulier door de examencommissie is de reden daarvoor duidelijk geworden en is het panel er ook van overtuigd dat de studenten mondeling een onderbouwd oordeel ontvangen. Toch acht het panel het noodzakelijk om ter verhoging van de transparantie de uiteindelijke beoordeling ook schriftelijk te onderbouwen op het eindformulier.

De masterscripties van beide opleidingen worden begeleid door een docent in de specialisatie die de student volgt. Voor de tweejarige masteropleiding is dat doorgaans de betrokken buitenhoogleraar. Deze docent is tevens de eerste beoordelaar van de scriptie. De examencommissie wijst vervolgens een tweede beoordelaar aan, in de regel een docent afkomstig van een andere specialisatie. Tevens is er een vaste examiner, eveneens door de examencommissie aangesteld, die alle masterscripties beoordeelt op formele vereisten. De drie examinatoren komen onafhankelijk van elkaar tot een individuele beoordeling, waarbij gebruik gemaakt wordt van het standaard beoordelingsformulier. De vaste examiner geeft in feite een 'go- no go' oordeel. Nadat de vaste examiner fiat heeft gegeven gaan de andere twee examinatoren aan de slag. Ook bij de beoordelingsformulieren voor de masterscripties die het panel heeft gezien viel het op dat de onderbouwing van het oordeel vaak ontbrak. Tijdens het gesprek met de examencommissie daarover is toegelicht dat de twee aangewezen inhoudelijke examinatoren de beoordeling samen bediscussieren. Uit die discussie komt een bandbreedte cijfer en dan volgt het formele afsluitende mondelinge examen, waarna het definitieve cijfer wordt vastgesteld. De mondelinge presentatie van de student kan het cijfer nog naar boven of beneden bijstellen. De student krijgt de oorspronkelijke beoordeling niet te zien, maar krijgt een telefoontje over de redenen voor het cijfer. Inmiddels heeft de examencommissie er voor gekozen dat examinatoren gevraagd zullen worden om excelformulieren in te vullen voor de onderbouwing van de cijfers ter verhoging van de transparantie en objectiviteit. Het panel constateert dat de opleidingen een gedegen beoordelingsprocedure hanteren, die garant staat voor een objectieve, betrouwbare beoordeling.

Volgens het panel voert de examencommissie haar wettelijke taken op het gebied van kwaliteitsborging gedegen uit. De examencommissie beperkt zich tot een informele toetsing van de bachelorwerkstukken door gesprekken met de opleidingscoördinator. Bij de beoordeling van de masterscripties wordt gebruikt gemaakt van de rapportage over de bevindingen van de vaste examiner. De examencommissie bekijkt de toetsen steekproefsgewijs in een aantal sessies per

jaar. Met betrekking tot de toetskwaliteit van de cursorische onderdelen heeft de examencommissie een gestandaardiseerde werkwijze en rapportage format opgesteld en volgens plan uitgevoerd. De commissie selecteert om het jaar een masterseminar waarvan het door de docent aangereikte toetsdossier wordt getoetst aan de binnen de faculteit ontwikkelde toetscriteria.

De examencommissie voert een toets kwaliteitscheck uit, waarvan de bevindingen per toets worden gerapporteerd aan de desbetreffende vakdocent en aan de betrokken leerstoelhouder.

Door de betrokkenheid van een extern lid, die tevens toetsdeskundige is, en door de ondersteuning van een ambtelijke secretaris is de examencommissie goed in staat haar taken op het gebied van de kwaliteitsborging uit te voeren. De examencommissie beschikt ook over voldoende formatie om die hiervoor nodig is. Voor het voorkomen van plagiaat zijn er naar het oordeel van de examencommissie voldoende maatregelen genomen. Alle schriftelijke opdrachten worden ingeleverd via Turnitin, waardoor automatisch op plagiaat gecontroleerd wordt. Als er een vermoeden bestaat wordt de zaak voorgelegd aan de examencommissie die de betrokkenen hoort en een besluit neemt volgens de regels die daarover in de OER staan.

Overwegingen

Het panel heeft vastgesteld dat de examencommissie haar wettelijke taken op het gebied van kwaliteitsborging adequaat uitvoert, dat de faculteit een toetsbeleid heeft geformuleerd en dat de opleidingen over een adequaat toetsstelsel beschikken. Er wordt onder andere gebruik gemaakt van antwoordmodellen en intercollegiale toetsing. De toetsen en de beoordeling daarvan zijn betrouwbaar, valide en transparant.

Het panel heeft geconstateerd dat de beoordeling van het bachelorwerkstuk en de masterscripties zeer gedegen wordt gedaan, waarbij gestreefd is naar een functionele scheiding tussen begeleiding en beoordeling. Het panel beveelt echter aan de onderbouwing van de oordelen bij de werkstukken en scripties ook schriftelijk vast te leggen.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (60 EC): het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (120 EC): het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting:

Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Het panel heeft geverifieerd of en vastgesteld dat de eindkwalificaties van de opleidingen vertaald zijn in leerdoelen voor cursusonderdelen en dat de cursusonderdelen worden afgesloten door toetsen die gebaseerd zijn op die leerdoelen. De toetsprogramma's van de opleidingen dekken in voldoende mate de eindkwalificaties.

Bacheloropleiding

Het panel heeft tien recente bachelorwerkstukken bekeken, die door de voorzitter van het panel uit de lijst met afgestudeerden van de laatste twee cursusjaren zijn geselecteerd. Het panel kon zich vinden in de cijfers die de werkstukken hadden ontvangen, alleen bij één werkstuk zou het panel iets lager geoordeeld hebben. Alle werkstukken gaven volgens het panel in voldoende mate aan dat de studenten het beoogde niveau hadden bereikt en aan de criteria voor het bachelorwerkstuk voldeden. Het panel heeft geconstateerd dat de afgestudeerden aan de bacheloropleiding in staat zijn de verschillende stappen in een filosofisch onderzoek uit te voeren, zich een oordeel te vormen

aangaande auteurs en filosofische problemen en de resultaten van eigen onderzoek schriftelijk kunnen rapporteren.

Het grootste deel van de afgestudeerden aan de bacheloropleidingen gaat door naar een masteropleiding, 55% kiest voor de Nijmeegse eenjarige masteropleiding, 15% stroomt door naar de researchmasteropleiding in Nijmegen en de rest kiest doorgaans voor een niet-filosofische masteropleiding of een masteropleiding aan een andere universiteit.

Masteropleiding (60EC)

Het panel heeft tien scripties van recent afgestudeerde masterstudenten bestudeerd. Alle scripties gaven in voldoende mate aan dat de studenten het niveau bereikt hadden dat verwacht kan worden van een master in de filosofie. Het panel had bij één scriptie vraagtekens bij de beoordeling van de inhoud, maar deze vragen zijn tijdens het bezoek naar bevrediging opgelost. De studenten hebben getoond in staat te zijn om zelfstandig een filosofische vraag te formuleren, deze te analyseren en bij te dragen aan oplossingen en daarvan schriftelijk verslag te doen. Zoals eerder aangegeven vraagt het panel zich af of een scriptie wel de meeste geëigende vorm is om deze opleiding, gezien haar profiel, af te sluiten. Een andere vorm zou naar het idee van het panel meer recht doen aan de specifieke eindkwalificaties die gericht zijn op vertaling en toepassing van filosofische kennis.

Uit de WO-monitor gegevens die in de zelfevaluatie worden gepresenteerd blijkt dat studenten de aansluiting van de opleiding op de arbeidsmarkt als positief ervaren. Dit beeld wordt bevestigd door de alumni die het panel tijdens het bezoek heeft gesproken. De alumni bevestigden echter ook dat het goed zou zijn om een stage in de opleiding verplicht te stellen om meer aansluiting op de arbeidsmarkt te realiseren.

Masteropleiding (120EC)

Ook van de afgestudeerden aan de tweejarige masteropleiding heeft het panel tien scripties bestudeerd. Deze scripties waren volgens het panel allen van een goed wetenschappelijk niveau. De studenten tonen aan dat ze de eindtermen van de opleiding beheersen. De scripties geven aan dat de studenten beschikken over verdiepende kennis binnen de filosofie, dat ze in staat zijn filosofische vraagstukken te benoemen en te analyseren en filosofische vraagstukken in de context van hun wetenschapsgebied te beschouwen. De studenten hebben aangetoond dat ze de verschillende stappen in een filosofisch onderzoek kunnen verrichten en de resultaten van het onderzoek schriftelijk kunnen presenteren.

Over de arbeidsmarktpositief van de afgestudeerden aan deze opleiding zijn weinig gegevens bekend. In gesprekken met de alumni blijkt dat de studenten zelf de meerwaarde van de opleiding voor hun ontwikkeling en positie op de arbeidsmarkt groot achten. Ze waarderen de grondige wijze waarop ze geleerd hebben interdisciplinair te werken, het feit dat ze geleerd hebben hun eigen wetenschapsgebied kritisch vanuit de filosofie te bevragen en de mondelinge en schriftelijke vaardigheden die ze hebben opgedaan waardoor ze in staat zijn actief deel te nemen aan maatschappelijke debatten.

Overwegingen

Het panel heeft geverifieerd of en vastgesteld dat de toetsprogramma's van de opleidingen de beoogde eindkwalificaties dekken. Om te beoordelen of de beoogde leerresultaten door de studenten zijn gerealiseerd, heeft het panel een selectie van tien eindwerken per opleiding bekeken. Zowel de bachelorwerkstukken als de masterscripties voldoen aan het niveau dat daarvan verwacht mag worden.

De bachelorwerkstukken laten zien dat de studenten in staat zijn de verschillende stappen in een filosofisch onderzoek uit te voeren, zich een oordeel te vormen aangaande auteurs en filosofische problemen en de resultaten van eigen onderzoek schriftelijk kunnen rapporteren.

De masterscripties tonen dat de studenten in staat zijn om zelfstandig een filosofische vraag te formuleren, deze te analyseren en bij te dragen aan oplossingen en daarvan schriftelijk verslag te doen.

De bacheloropleiding blijkt de studenten in voldoende mate voor te bereiden op een masteropleiding en researchmasteropleidingen. De masteropleidingen bieden de studenten voldoende kennis, inzicht en vaardigheden om op verschillende posities en in verschillende situaties een bijdrage te leveren aan maatschappelijke debatten en bij te dragen aan oplossingen van complexe problemen in een multidisciplinaire context.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (60 EC): het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (120 EC): het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de bacheloropleiding en de masteropleidingen filosofie van de Radboud Universiteit, ze zijn afgestemd op de verwachtingen van het vakgebied en op internationale eisen. De programma's, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten in de drie opleidingen mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren. De opleidingen beschikken over een adequaat systeem van toetsing en ze tonen aan dat de leerresultaten zijn bereikt.

Het panel beoordeelt derhalve de bacheloropleiding Filosofie, de masteropleiding Filosofie (60EC) en de masteropleiding Filosofie (120EC) op de vier standaarden als voldoende. Dit betekent dat het panel van oordeel is dat de opleidingen voldoen aan het beoordelingskader en in aanmerking komen voor accreditatie.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Wijsbegeerte* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Filosofie (60 EC)* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Filosofie (120 EC)* als 'voldoende'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: CURRICULA VITAE VAN DE PANELLEDEN

Martin Stokhof is hoogleraar taalfilosofie aan de Universiteit van Amsterdam. Hij publiceert op het terrein van de formele semantiek en pragmatiek, de taalfilosofie, en de filosofie van Wittgenstein. Hij is coauteur van een tweedelige inleiding in de logica en de formele semantiek, en publiceerde een inleiding in de taalfilosofie. Stokhof werd gekozen tot lid van de KNAW (2006), het Institut internationale de philosophie (2007), en de Academia Europea (2016). Zijn bestuurlijke activiteiten omvatten voorzitter van de KNAW-NVAO accreditatiecommissie voor onderzoekmasters in de geesteswetenschappen (2010-2015); voorzitter van het Gebiedsbestuur Geesteswetenschappen van NWO (2004-2010); wetenschappelijk directeur van het Institute for Logic, Language and Computation aan de Universiteit van Amsterdam (1998-2004). Sinds 2014 is hij lid van de Scientific Council van de European Research Council, sinds januari 2017 als vicepresident en domein coördinator van het Social Science and Humanities domein.

Bert van den Brink is hoogleraar Filosofie aan de Universiteit Utrecht (UU) en Dean van het University College Roosevelt in Middelburg. Voorheen was hij opleidingsdirecteur (2004-2010) en afdelingshoofd (2010-2012) van de afdeling Filosofie van de UU. Tot zijn aantreden bij UCR was hij vice-decaan onderwijs van de faculteit Geesteswetenschappen (UU), en verantwoordelijk voor alle onderwijsprogramma's. Van den Brink geeft onderwijs op het gebied van de politieke en sociale filosofie, inclusief de maatschappelijke context en conceptuele geschiedenis. Zijn onderzoek richt zich op de filosofie van sociale relaties, theorieën van democratie, ethisch perfectionisme, sociaal pluralisme en de normatieve grondslagen van liberalisme. Hij is lid van diverse tijdschrift redacties, van de Nederlandse Onderzoeksschool Wijsbegeerte en van het Nederlandse University College Deans Network.

Jan Opsomer is hoogleraar filosofie aan de KU Leuven (België), en directeur van het De Wulf-Mansion Centre for Ancient, Medieval and Renaissance Philosophy. Daarvoor was hij hoogleraar aan de University of South Carolina en de Universität zu Köln. Hij was visiting scholar bij King's College London, Institute of Classical Studies, de Universiteit van Lausanne, de Humboldt Universität Berlin, de École Pratique des Hautes Études in Paris, en La Sapienza in Rome. Jan Opsomer is een specialist in antieke filosofie, in het bijzonder de vroege imperialistische filosofie en laat-antiek Platonisme.

Natascha Rietdijk is masterstudent Philosophy (Research) aan de Universiteit Utrecht. Zij is lid van de Opleidingscommissie Philosophy aan de UU en was tijdens haar bachelor Wijsbegeerte aan de UvA co-voorzitter van de Opleidingscommissie Wijsbegeerte (2010-2011). Ook had zij zitting in verscheidene sollicitatiecommissies. Als student-assistent heeft zij meerdere werkgroepen begeleid, nakijkwerk verricht, conferenties georganiseerd en meegeschreven aan een handboek en toetsplan voor de RMA Philosophy. Zij schrijft momenteel haar thesis over relationele autonomie en zelfkennis.

Sigrid Sterckx is hoogleraar en doceert theoretische en toegepaste ethiek alsook sociale en politieke filosofie aan de Universiteit Gent (België). Haar huidige onderzoeksprojecten handelen over biobanken, octrooiering in de biogeneeskunde; orgaantransplantatie; levenseindebeslissingen en globale rechtvaardigheid. Zij publiceerde totnogtoe meer dan 140 boeken, boekhoofdstukken en artikels in internationale academische tijdschriften. Sterckx is als 'permanent research associate' verbonden aan het Centre for Health, Law, and Emerging Technologies van de University of Oxford, en als 'associate member' aan het Centre for the Study of Global Ethics van de University of Birmingham. Ze zetelt tevens in diverse adviesraden, onder meer het Belgisch Raadgevend Comité voor Bioethiek.

BIJLAGE 2: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

1 Inleiding

De filosofie stelt vragen naar de fundamenten van de werkelijkheid, naar de grondslagen en grenzen van kennis en wetenschappen en naar de principes van moreel en politiek handelen. Daarnaast biedt de filosofie kritische reflectie over verklaringen van menselijk gedrag, over ontwikkelingen in de geschiedenis en in de actualiteit en ontwikkelingen in de vakwetenschappen. Een aantal vraagstukken kent al een lang denktraditie binnen de filosofie, zoals vragen naar de mogelijkheid van kennis en over de vrije wil, terwijl andere vraagstukken pas recent tot maatschappelijke en filosofische vragen hebben geleid, zoals de vraag wat duurzaamheid met opvattingen van de mens van doen heeft of de impact van de kwantummechanica op ons concept van natuur. In de studie filosofie komen studenten op zeer verschillende wijzen in aanraking met wijsgerige en maatschappelijke vraagstukken. Studenten leren om gedachten van andere (filosofen) zo precies en helder mogelijk te formuleren en analyseren, vooronderstellingen bloot te leggen en eventueel te confronteren met andere perspectieven, om tenslotte tot eigen gedachten te komen, die zij zo accuraat mogelijk weten te presenteren en te beargumenteren. Op die wijze bekwamen ze zich in het interpreteren van teksten en debatten met het oog op het bijdragen aan mogelijke oplossingen van vraagstukken en wijsgerige problemen. Opleidingen profileren zich in de mate waarin zij op bepaalde wijsgerige vraagstukken zelf centraal stellen of filosofische vragen in een bredere context plaatsen, zoals in relatie tot bepaalde maatschappelijke, institutionele of politieke vraagstukken. Filosofie kan op bachelor en (research) masterniveau worden gevolgd. De opleidingen waar we ons in dit referentiekader op richten zijn bachelor programma's, eenjarige academische masterprogramma's en interdisciplinaire (tweejarige) masterprogramma's. Geen opleiding zal alle aspecten van de filosofie in het onderwijs of onderzoek thematiseren; opleidingen zullen een beredeneerde keuze maken waarin een brede basis (die tot minimale eindtermen leidt), met profielbepalende elementen wordt gecombineerd.

Hierna gaan we eerst in op minimale eindtermen van de opleidingen (secties 2 en 3), waarna profielbepalende elementen voor de opleidingen worden benoemd (sectie 4).

2 Eindtermen bachelorprogramma's

De zogenaamde Dublin descriptoren beschrijven de eisen waaraan Europese universitaire opleidingen moeten voldoen. De descriptoren beschrijven onderzoek- en inhoudelijke eindtermen in termen van (1) kennis en inzicht, (2) toepassing van kennis en inzicht, (3) oordeelsvorming, (4) communicatievaardigheden en (5) leervaardigheden. Voor bachelor programma's gelden de volgende eindtermen:

<p>1. <i>Kennis en inzicht</i></p> <ul style="list-style-type: none">a. Kennis, vaardigheid en inzicht op het gebied van vakgebied, en het bereiken van de eindkwalificatiesb. Academisch denken, handelen en communicerenc. Hanteren van specifieke kennis van een vakgebied in een bredere wetenschappelijke, wetenschapsfilosofische en maatschappelijke/ culturele context <p>2. <i>Toepassing van kennis en inzicht</i></p> <ul style="list-style-type: none">a. Academisch denken, handelen en communicerenb. Hanteren van relevant wetenschappelijk instrumentariumc. Gedragsnormen die gelden tijdens de studie en binnen de wetenschap <p>3. <i>Oordeelsvorming</i></p> <ul style="list-style-type: none">a. Eigen persoonlijke overtuigingen ter discussie leren stellenb. Kritische reflectie op oordelen, argumenten, informatieve teksten <p>4. <i>Communicatievaardigheden</i></p> <ul style="list-style-type: none">a. Academisch denken, handelen en communiceren
--

b. (wetenschappelijke) communiceren in de eigen taal c. Gedragsnormen die gelden tijdens de studie en binnen de wetenschap 5. Leervaardigheden   a. Voorbereiden op een verdere studieloopbaan b. Studenten worden vanaf het eerste jaar vertrouwd gemaakt met theorie en praktijk van wetenschappelijk onderzoek.

We geven hieronder tussen haakjes aan welke Dublin descriptor met welke eindterm correspondeert.

De minimale eindtermen van de opleidingen wijsbegeerte zijn:

2a Bachelorprogramma's filosofie (180 EC)

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft kennis van de geschiedenis van de wijsbegeerte, van haar interne ontwikkeling en van haar inbedding in de geschiedenis van de cultuur (1a, 1c);
- b. De afgestudeerde heeft kennis van de belangrijkste hoofdgebieden van de wijsbegeerte, namelijk theoretische filosofie, praktische filosofie en geschiedenis van de filosofie en de daarin aanwezige aandachtsgebieden in de filosofie (zoals bijvoorbeeld logica en ethiek), van de hoofdproblemen in deze domeinen en van de posities die daarin verdedigd worden (1a, 1b, 1c);
- c. De afgestudeerde heeft kennis van de belangrijkste thema's in de hedendaagse wijsgerige discussies (1a);
- d. De afgestudeerde heeft kennis van (of kennism gemaakt met) het werkveld van filosofen, zodat hij in staat is een vervolgtraject (master of carrièreperspectief) te bepalen (5a, 5b).

Vaardigheden

- a. De afgestudeerde heeft geleerd wijsgerige teksten te bestuderen en begrijpen, zowel van klassieke als van hedendaagse auteurs, en kan de argumentatiestructuur van een tekst ontleden, de begrippen verhelderen, de vooronderstellingen achterhalen, alsmede een tekst situeren zowel in een (filosofie-) historisch als in een thematisch kader (2a, 2b, 2c);
- b. De afgestudeerde heeft geleerd kritische vragen te formuleren en doordenken ten aanzien van wijsgerige en maatschappelijke vraagstukken, om zo bij te dragen aan het systematisch ontrafelen, analyseren en beantwoorden van die vraagstukken (3a, 3b);
- c. De afgestudeerde kan zelfstandig relevante literatuur rond een thema vinden, de kwaliteit ervan beoordelen, en hanteert gangbare academische normen in het verwerken van die literatuur (2b);
- d. De afgestudeerde kan een wijsgerig probleem zelfstandig formuleren en analyseren, en kan hiervan verslag doen (2a, 2b, 2c);
- e. De afgestudeerde kan zelfstandig een positie formuleren en beargumenteren en kritisch in discussie gaan met medestudenten, docenten of een breder publiek over een wijsgerig vraagstuk (1c, 5b, 2a, 2b, 3b);
- f. De afgestudeerde kan schriftelijk verslag doen van een wijsgerige analyse op dusdanige wijze dat de analyse van de kwestie, het formuleren van het probleem en het oplossen ervan op heldere en systematische wijze aan bod komt (4a, 4b, 4c, 5b);
- g. De afgestudeerde kan mondeling een onderwerp helder en gestructureerd presenteren en daarbij verschillende standpunten kritisch belichten (4b);
- h. De afgestudeerde kan kennis op het gebied van de filosofie op academisch verantwoorde wijze zowel op een filosofisch als op niet-filosofisch geschoold publiek overbrengen (4a, 4b, 4c, 5b).

2b Bachelor van een bepaald wetenschapsgebied

Voor bachelor programma's die een bachelor filosofie aanbieden voor een bepaald wetenschapsgebied gelden de volgende eindtermen:

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de inhoud en methoden van het betreffende wetenschapsgebied op bachelor niveau (door middel van programmaonderdelen die door de faculteit van het betreffende wetenschapsgebied worden verzorgd) (1a, 1c);
- b. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de centrale onderdelen van de wijsbegeerte, zowel historisch als systematisch (1a, 1b, 1c);
- c. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in centrale onderdelen van de wijsbegeerte van het wetenschapsgebied, in het bijzonder kernbegrippen, theorieën, problemen en methoden (1a, 1b, 1c, 2a, 2b);
- d. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de wetenschappelijke en maatschappelijke betekenis van de wijsbegeerte in het algemeen en van de wijsbegeerte van een bepaald wetenschapsgebied in het bijzonder (1c, 2b, 2c);
- e. De afgestudeerde heeft kennis en inzichten zoals voorkomend in relevante vakwetenschappelijke literatuur kritisch kunnen verwerken (2b, 3b);
- f. De afgestudeerde heeft voldoende wetenschappelijk niveau om tot een geëigende masteropleiding toegelaten te kunnen worden, dan wel zich met succes op de arbeidsmarkt te begeven (5a, 5b).

Vaardigheden

De afgestudeerde ...

- a. Kan onder supervisie een onderzoek van beperkte omvang formuleren en uitvoeren (2b);
- b. Kan onderzoek in een bepaald wetenschapsgebied plaatsen in het bredere kader van de wijsgerige reflectie op dat wetenschapsgebied (2a, 2c) ;
- c. Kan wijsgerige vaardigheden van logisch-analytische, ideeën-historische dan wel empirisch-filosofische aard toepassen op problemen, theorieën en debatten die gerelateerd zijn aan het betreffende wetenschapsgebied (2a, 2b, 2c, 4a, 4b);
- d. Kan zelfstandig een heldere en beargumenteerde probleemstelling formuleren en uitwerken (4a, 4b);
- e. Kan een systematisch en helder betoog houden, mondeling en schriftelijk (4a, 4b, 4c);
- f. Kan constructieve kritiek geven en verwerken (3a, 3b).

3 Masterprogramma's

De Dublin descriptor die gelden voor masterprogramma's zijn de volgende:

1 Kennis en inzicht

Heeft aantoonbare kennis en inzicht, gebaseerd op de kennis en het inzicht op het niveau van Bachelor en die deze overtreffen en/of verdiepen, alsmede een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoek verband;

2 Toepassen kennis en inzicht

Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere (of multidisciplinaire) context die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan;

3. Oordeelsvorming

Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met sociaal- maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen;

4. Communicatie

Is in staat om conclusies, alsmede de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten of niet-specialisten;

5. Leervaardigheden:

Bezit de leervaardigheden die hem of haar in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.

Er zijn aan de Nederlandse universiteiten verschillende eenjarige masterprogramma's filosofie te vinden, die zich ofwel presenteren in de volle breedte van de filosofie, ofwel een focus op een toepassingsgebied kennen. Dit maakt dat de volgende minimale eindtermen van een masteropleiding filosofie (60 EC) als volgt geformuleerd worden:

3a Eindtermen van masteropleidingen filosofie (60 EC)

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft verdiepende kennis in tenminste een van de specialisaties binnen de filosofie (1);
- b. De afgestudeerde heeft inzicht in de positie van zijn wijsgerig specialisme ten opzichte van wijsbegeerte in het algemeen en/of ten opzichte van andere relevante wetenschapsgebieden en/of ten opzichte van cultuur en samenleving (1);
- c. De afgestudeerde heeft inzicht in de rol die filosofen kunnen spelen in de samenleving (5).

Vaardigheden

- a. De afgestudeerde kan t.a.v. wetenschappelijke of maatschappelijke vraagstukken zelfstandig formuleren wat de filosofische vraag is, deze analyseren en bijdragen aan oplossingen (2);
- b. De afgestudeerde kan schriftelijk verslag doen van een wijsgerige analyse, waarbij zowel de analyse van de kwestie, het formuleren van het probleem en het oplossen ervan op heldere en systematische wijze aan bod komt (4);
- c. De afgestudeerde kan mondeling een onderwerp helder en gestructureerd presenteren en daarbij verschillende standpunten kritisch belichten (2, 3, 4);
- d. De afgestudeerde kan op academisch verantwoorde wijze kennis op het gebied van de filosofie overbrengen op zowel een filosofisch als niet-filosofisch geschoold publiek (2, 4, 5));
- e. De afgestudeerde kan zelfstandig een positie formuleren en beargumenteren en kritisch in discussie gaan met medestudenten, docenten of een breder publiek over een wijsgerig vraagstuk (3, 5).

3b Eindtermen van gespecialiseerde masteropleidingen filosofie (60-120 EC)

Een aantal opleidingen filosofie spitst zich toe op een deelgebied binnen de filosofie (zoals toegepaste ethiek of techniekfilosofie) of werkt intensief samen met andere disciplines. Dit kunnen interdisciplinaire programma's zijn of filosofie van een wetenschapsgebied. Elk master programma heeft tenminste de volgende eindtermen:

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft verdiepende kennis in tenminste een van de specialisaties binnen de filosofie en eventueel basiskennis van een ander vakgebied, voor zover noodzakelijk binnen de opleiding (1);
- b. De afgestudeerde heeft inzicht in de rol en functie van filosofische vraagstukken in andere vakwetenschappen of in maatschappelijke vraagstukken en heeft de competentie om zelfstandig filosofische vragen formuleren, analyseren en oplossingen aandragen (2,3);
- c. De afgestudeerde heeft inzicht in het arbeidsmarktperspectief en de rol die filosofen hebben op plekken in de samenleving (5).

Vaardigheden

- a. De afgestudeerde kan zowel wijsgerige vraagstukken in een bredere context zelfstandig benoemen, deze analyseren en bijdragen aan oplossingen alsook de relatie tussen de wijsgerige vraagstukken en de bredere context beschouwen (1, 2, 3, 4);
- b. De afgestudeerde kan schriftelijk verslag doen van een wijsgerige analyse op dusdanige wijze dat de analyse van de kwestie, het formuleren van het probleem en het oplossen ervan op heldere en systematische wijze aan bod komt (4);
- c. De afgestudeerde kan mondeling een onderwerp helder en gestructureerd presenteren en daarbij verschillende standpunten kritisch belichten (2, 3, 4);
- d. De afgestudeerde kan in de context van een vakwetenschappelijke of beroepspraktijk zelfstandig onderzoek verrichten en daarover rapporteren (4);
- e. De afgestudeerde kan op academisch verantwoorde wijze kennis op het gebied van de filosofie overbrengen op een niet-filosofisch of ander wetenschappelijk geschoold publiek (4,5);
- f. De afgestudeerde kan zelfstandig een positie formuleren en beargumenteren en kritisch in discussie gaan met medestudenten, docenten of een breder publiek over een wijsgerig vraagstuk (3, 5);
- g. De afgestudeerde is in staat samen te werken met vakwetenschappers in andere disciplines en/of met professionals in het (maatschappelijk) beroepenveld (1, 5).

4 Profielbepalende elementen

De verschillende opleidingen in de filosofie bevat naast basiskennis in de drie grote hoofdgebieden in de voornaamste systematische deelgebieden van de filosofie ook profielbepalende elementen, waarbij eigen accenten worden gelegd. Deze profielbepalende elementen zijn in de masterprogramma's mogelijk nadrukkelijker aanwezig dan in de bachelorprogramma's, die vaak vooral breed en inleidend zijn. Deze elementen vertalen zich op eigen wijze in de eindtermen en het karakter van opleidingen. In alle gevallen is de profielbepaling van een opleiding helder beredeneerd en voor de student duidelijk.

A Wijsgerige thema's

Binnen elke opleiding is de relatie tot onderzoeksgebieden en leerstoelen herkenbaar in het onderwijsprogramma. cursussen worden vaak gevormd naar de expertise die zich heeft gevormd binnen een onderzoeksgroep of departement. Dit betekent dat in de ene opleiding er misschien een sterker accent gelegd kan worden op de Kantiaanse of Aristotelische traditie in de ethiek, terwijl een andere thema's als 'vrije wil' of 'taalfilosofie in de exacte wetenschappen' doordenkt. Voor elk bachelorprogramma geldt dat studenten tenminste in de volle breedte kennismaken met de filosofische hoofdgebieden (theoretische filosofie, praktische filosofie en geschiedenis van de filosofie) en kennis krijgen over de ontwikkelingen van aandachtsgebieden daarbinnen. Voor masterprogramma's is 'research based teaching' meer vanzelfsprekend en is de aandacht voor bepaalde specialisaties in wijsgerige thema's groter.

B Aandacht voor interdisciplinariteit en arbeidsmarkt

Afgestudeerde filosofen komen terecht in zeer diverse beroepen en sectoren: in de journalistiek, de academie, de uitgeverwereld, de zorg- en welzijnssector, het bedrijfsleven, de culturele sector, het management en het overheidsbeleid. De aandacht voor de arbeidsmarkt neemt in opleidingen toe; er worden stage mogelijkheden gecreëerd, Career Services helpen studenten zich voor te bereiden op de arbeidsmarkt en alumni worden meer betrokken bij opleidingen. Daarnaast geldt voor meerdere opleidingen dat vanuit met andere disciplines samengewerkt wordt. Dit vertaalt zich soms ook in het cursusaanbod (zoals interdisciplinaire opleidingen, gedeelde minoren, gedeelde bachelors). Voor elke opleiding, zowel bachelor als master geldt dat hier op eigen wijze invulling aan gegeven wordt.

C Internationalisering

De opleidingen filosofie oriënteren zich, net als de overige activiteiten binnen de academische context, in toenemende mate op een internationale markt. Dit betekent dat het aantal Engelstalige programma's met name op het masterniveau zijn toegenomen en dat ook in bachelor programma's een verblijf in het buitenland, voor studie of stage, tot de mogelijkheden behoort. Het docententeam is steeds vaker internationaal georiënteerd en geschoold. In sommige opleidingen is het docententeam ook geschoold in het Engelstalig onderwijs (bv Cambridge certificaten). Studenten raken op verschillende wijzen betrokken bij deze internationaliserende context; van symposia en conferenties, tot en met buitenlandverblijven of onderwijs met internationale medestudenten. Studenten worden in bachelorprogramma's gestimuleerd zich internationaal te oriënteren. Voor master programma's geldt dat zij op eigen wijze vorm geven aan internationale dimensies in het curriculum.

BIJLAGE 3: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

1. Kennis en inzicht

a) De afgestudeerde heeft een brede kennis van en inzicht in de belangrijkste systematische disciplines van de filosofie, in het bijzonder:

- kennis van en inzicht in de grondbegrippen en kernproblemen van die disciplines;
- kennis van en inzicht in een aantal belangrijke teksten binnen die disciplines;
- kennis van en inzicht in actuele benaderingswijzen en discussies in die disciplines;
- kennis van en inzicht in de samenhang tussen de filosofische disciplines.

b) De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de geschiedenis van de filosofie, in het bijzonder:

- kennis van en inzicht in de grote lijnen van die geschiedenis: de belangrijkste periodes, stromingen en auteurs, alsmede een aantal belangrijke teksten;
- kennis van en inzicht in de voor het begrip van de filosofische ontwikkeling relevante aspecten van de historische context;
- kennis van en inzicht in de aard van bronteksten op het gebied van de filosofie.

c) De afgestudeerde heeft, afhankelijk van de keuze van minoren, elementaire kennis van een of meerdere niet-filosofische vakgebieden.

d) De afgestudeerde heeft enige kennis van het werkveld van afgestudeerde filosofen.

2. Toepassing van kennis en inzicht

a) De afgestudeerde kan de verschillende stappen in een filosofisch onderzoek uitvoeren, in het bijzonder:

- een filosofisch relevant probleem formuleren;
- een probleemstelling omzetten in een onderzoeksvraag;
- relevante literatuur (primair en secundair) verzamelen en beoordelen op kwaliteit in het licht van de gegeven vraagstelling;
- gebruikte teksten zorgvuldig interpreteren en kritisch analyseren in de context van het filosofische probleem;
- conclusies trekken uit het verrichte onderzoek en deze relateren aan de probleemstelling.

a) De afgestudeerde kan volgens gangbare academische normen omgaan met zowel filosofische als niet-filosofische teksten, in het bijzonder bij het verwerken van dit materiaal in noten en in een literatuurlijst.

b) De afgestudeerde kan een actueel maatschappelijk probleem analyseren vanuit een filosofisch perspectief.

3. Oordeelsvorming

a) De afgestudeerde kan zich een oordeel vormen aangaande auteurs en filosofische problemen, in het bijzonder:

- een bestudeerde tekst of een vraagstuk plaatsen in de relevante context;
- de argumentatieve structuur van filosofische teksten en vraagstukken ontleden en beoordelen op hun formele correctheid;
- filosofische teksten en vraagstukken naar hun inhoud en strekking kritisch beoordelen.

b) De afgestudeerde kan een standpunt innemen en mondeling verdedigen in een wijsgerig debat.

4. Communicatie

De afgestudeerde kan de resultaten van eigen onderzoek zowel mondeling als schriftelijk rapporteren en communiceren aan zowel een filosofisch als een niet-filosofisch geschoold publiek.

5. Leervaardigheid

De afgestudeerde beschikt over leervaardigheden die hem in staat stellen tot het nieuw opzetten, uitvoeren en presenteren van eigen filosofisch onderzoek.

Masteropleiding Filosofie (60 EC)

1. Kennis en inzicht

a) De afgestudeerde heeft grondige kennis van en inzicht in een wijsgerige specialisatie, en kent daartoe:

- de kernproblemen en grondbegrippen die binnen de specialisatie aan de orde zijn;
- de primaire teksten van de belangrijkste auteurs alsmede de relevante secundaire literatuur op het betreffende gebied.

b) De afgestudeerde heeft gedegen kennis van en inzicht in een ander wijsgerig specialisme, en kent daartoe:

- tenminste één auteur of wijsgerig probleem binnen dat specialisme;
- de bij de auteur of het probleem horende primaire en relevante secundaire literatuur.

c) De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de samenhang van zijn specialisme met enerzijds de wijsbegeerte in het algemeen en anderzijds de hedendaagse cultuur in de brede zin van het woord.

2. Toepassing van kennis en inzicht

a) De afgestudeerde kan zelfstandig de verschillende stappen in een wijsgerig onderzoek uitvoeren, in het bijzonder:

- een wijsgerig relevant probleem formuleren en omzetten in een onderzoeksvraag en een opzet voor de uitwerking daarvan;
- relevante literatuur (primair en secundair) verzamelen in het licht van de probleemstelling en onderzoeksvraag;
- een zorgvuldige interpretatie van gebruikte teksten geven en een kritische analyse van het wijsgerige probleem;
- conclusies trekken uit het verrichte onderzoek en deze relateren aan de probleemstelling en onderzoeksvraag.

a) De afgestudeerde bezit de vaardigheid om volgens gangbare academische normen zorgvuldig om te gaan met zowel wijsgerige als niet-wijsgerige teksten, in het bijzonder hoe het materiaal in noten en in een literatuurlijst moet worden verwerkt.

b) De afgestudeerde is in staat om de opgedane wijsgerige kennis in verschillende vormen te vertalen naar een breder publiek en om deze kennis toe te passen op een concrete casus uit de maatschappelijke praktijk.

3. Oordeelsvorming

a) De afgestudeerde kan zich zelfstandig een oordeel vormen aangaande auteurs en wijsgerige problemen op het terrein van zijn specialisme. Daartoe kan hij:

- een bestudeerde tekst of een vraagstuk plaatsen in de relevante context;
- de argumentatieve structuur van wijsgerige teksten en vraagstukken ontleden en beoordelen op hun formele correctheid;
- wijsgerige teksten en vraagstukken naar hun inhoud en strekking kritisch beoordelen.

b) De afgestudeerde is in staat om een eigen positie in te nemen ten aanzien van een vraagstuk op het terrein van zijn specialisme.

4. Communicatie

a) De afgestudeerde kan zowel mondeling als schriftelijk communiceren over zelfstandig uitgevoerd onderzoek, in het bijzonder kan de afgestudeerde de resultaten van eigen onderzoek mondeling presenteren voor een specialistisch en voor een niet-specialistisch publiek, met gebruikmaking van de daarbij horende middelen.

b) De afgestudeerde is in staat om, zowel mondeling als schriftelijk, te participeren in hedendaagse maatschappelijke debatten.

5. Leervaardigheid

a) De afgestudeerde beschikt over leervaardigheden die hem in staat stellen tot het zelfstandig opzetten en uitvoeren van wijsgerig onderzoek.

b) De afgestudeerde beschikt over leervaardigheden om onderdelen van zijn specialisme toe te passen op of in verband te brengen met actuele filosofische kwesties of nieuwe probleemsituaties.

Masteropleiding Filosofie (120 EC)

1. Kennis van de centrale disciplines van de wijsbegeerte en van de geschiedenis van de wijsbegeerte en hun relatie tot niet-wijsgerig vakwetenschappen, in het bijzonder:

- kennis van de kernproblemen en grondbegrippen van zes centrale wijsgerige vakgebieden en hun relatie tot niet-wijsgerige vakwetenschappen;
- kennis van de geschiedenis van de wijsbegeerte in relatie tot de geschiedenis van de niet-wijsgerige vakwetenschappen;
- kennis van de wetenschapsfilosofie in relatie tot de niet-wijsgerige vakwetenschappen.

2. Grondige kennis van minstens twee wijsgerige vakgebieden of van een bijzonder domein van de geschiedenis van de wijsbegeerte, in het bijzonder:

- kennis van de kernproblemen en grondbegrippen van de wijsgerige vakgebieden;
- kennis van klassieke en/of hedendaagse teksten binnen de wijsgerige vakgebieden.

3. Gespecialiseerde kennis van de wijsbegeerte van een bepaald wetenschapsgebied, in het bijzonder:

- gespecialiseerde kennis van de kernproblemen en grondbegrippen van de wijsbegeerte van het betreffende wetenschapsgebied van tenminste één auteur of één wijsgerig probleem;
- gespecialiseerde kennis van de bij auteur of probleem horende primaire teksten en gedegen kennis van de relevante secundaire literatuur op het betreffende gebied;
- inzicht in de samenhang van het specialisme met de wijsbegeerte, met het betreffende wetenschapsgebied en met de hedendaagse cultuur (in de brede zin van het woord).

4. De vaardigheid om volgens de gangbare academische normen zorgvuldig en analytisch om te gaan met zowel wijsgerige als niet-wijsgerige teksten en problemen. De student kan in het bijzonder:

- omgaan met het bronnenmateriaal op het gebied van de wijsbegeerte en het verwerken daarvan in noten en literatuurlijst overeenkomstig de gangbare academische eisen;
- een wijsgerige tekst, uit heden of verleden, voor zover relevant en zo veel mogelijk in de oorspronkelijke taal lezen en in een eigen tekst verwerken;
- een wijsgerige tekst interpreteren en kritisch beoordelen;
- de argumentatieve structuur van zowel wijsgerige als niet-wijsgerige teksten en vraagstukken ontleden en beoordelen op haar formele correctheid;
- een bestudeerde tekst of een vraagstuk plaatsen in de relevante historische context;
- een bestudeerde tekst of een vraagstuk naar zijn inhoud en strekking beoordelen in het licht van de hedendaagse cultuur (in de brede zin van het woord).

5. De vaardigheid de verschillende stappen in een wijsgerig onderzoek te verrichten en de resultaten van dit onderzoek mondeling en schriftelijk te presenteren. De student kan in het bijzonder:

- een wijsgerig relevant probleem formuleren;
- een probleemstelling omzetten in een onderzoeksvraag en de opzet van een uitgebreid werkstuk;
- relevante literatuur verzamelen en verwerken in het licht van probleemstelling en onderzoeksvragen;
- conclusies trekken uit het onderzoek en deze relateren aan de probleemstelling en de onderzoeksvragen;
- een eigen positie innemen ten aanzien van een auteur, een tekst of een vraagstuk en deze met argumenten onderbouwen
- de resultaten van eigen onderzoek mondeling presenteren voor een specialistisch en een niet-specialistisch publiek;
- actief, zowel mondeling als schriftelijk, participeren in besprekingen van een onderzoeksgroep;

- zelfstandig een wijsgerig onderzoek verrichten en de resultaten van dit onderzoek schriftelijk presenteren overeenkomstig de gangbare academische eisen;
- zijn kennis en vaardigheden aanwenden bij het uitoefenen van maatschappelijke functies die een academische vorming vragen.

BIJLAGE 4: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

Schematische opbouw van het programma 2017-2018

Het eerste jaar (B1)				
Leerlijnen	Cursussen	EC	EC	
Historische leerlijn	Geschiedenis van de antieke filosofie	4		
	Geschiedenis van de middeleeuwse filosofie	4		
	Geschiedenis van de moderne filosofie	4		
	Geschiedenis van de hedendaagse filosofie	4	16	
Systematische leerlijn	Metafysica	4		
	Wijsgerige antropologie	4		
	Kenleer en wetenschapsleer	4		
	Cognitiefilosofie	4		
	Logica	4		
	Taalfilosofie	4		
	Wijsgerige ethiek	4		
Vaardighedenleerlijn	Sociale en politieke filosofie	4	32	
	Academische vaardigheden	5		
	Argumentatieleer	3		
	Tutorgroepen	4	12	
			60	
Het tweede jaar (B2)				
Leerlijnen	Cursussen	EC	EC	
Historische leerlijn	Grote teksten geschiedenis van de filosofie	5	5	
Systematische leerlijn	Grote teksten filosofie van cognitie en taal 1+2	10		
	Grote teksten fundamentele filosofie 1+2	10		
	Grote teksten praktische filosofie 1+2	10	30	
Vaardighedenleerlijn	Project	10	10	
Minor	Drie cursussen binnen een minor naar keuze	15	15	
			60	
Het derde jaar (B3)				
Leerlijnen	Cursussen (student kiest vier seminars uit een aanbod van acht)	EC	EC	
Historische leerlijn	Bachelorseminar Geschiedenis van de filosofie 1	5		
	Bachelorseminar Geschiedenis van de filosofie 2	5		
Systematische leerlijn	Bachelorseminar Taalfilosofie	5		
	Bachelorseminar Cognitiefilosofie	5		
	Bachelorseminar Metafysica	5		
	Bachelorseminar Wijsgerige antropologie	5		
	Bachelorseminar Wijsgerige ethiek	5		
Vaardighedenleerlijn	Bachelorseminar Sociale en politieke filosofie	5	20	
	Bachelorwerkstuk	10	10	
	Minor (verplicht Core curriculum geesteswetenschappen)	Filosofie als tijdsdiagnose en cultuurkritiek (CC1)	5	
	Keuzecursus op het terrein van de humaniora (CC2)	5		
	Geesteswetenschappen en samenleving (CC3)	5		
Minor	Drie cursussen binnen een minor naar keuze	15	30	
			60	

Masteropleiding Filosofie (60 EC)

Schematische opbouw van het programma voor alle specialisaties behalve Philosophy & Science

Onderdelen	EC
Masterseminar binnen de gekozen specialisatie	10
Masterseminar binnen de gekozen specialisatie	10
Masterseminar buiten de specialisatie	10
Vrije ruimte, of stage	10
Scriptie binnen de gekozen specialisatie	20
Totaal	60

Schematische opbouw van het programma voor de specialisatie Philosophy & Science

Onderdelen	EC
Masterseminar binnen de gekozen specialisatie	10
Masterseminar binnen de gekozen specialisatie	10
Masterseminar buiten de specialisatie of stage	10
Vrije ruimte	10
Scriptie binnen de gekozen specialisatie	20
Totaal	60

Masteropleiding Filosofie (120 EC)

Schematische opbouw van het programma in het eerste jaar

Onderdelen	EC
Zes filosofische kern cursussen, te weten: Logica, Cognitiefilosofie, Wijsgerige antropologie, Metafysica, Ethiek, en Sociale en politieke filosofie	36
Geschiedenis van de filosofie in relatie tot de geschiedenis van de wetenschappen	6
Wetenschapsfilosofie in relatie tot de vakwetenschappen	6
Kleine scriptie	12
Totaal	60

Schematische opbouw van het programma in het tweede jaar

Onderdelen	EC
Twee filosofische masterseminars uit het aanbod van de master Filosofie (60 EC), of een stage van 10 EC ter vervanging van één seminar	20
Filosofische masterseminars op het terrein van de afstudeerspecialisatie (waarbij ook het seminar toegepaste ethiek voor alle afstudeerspecialisaties)	16
Beroepsoriëntatie	4
Scriptie binnen specialisatie	20
Totaal	60

BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA

Donderdag 14 september		
Tijd	Activiteit	Deelnemers
10.30-13.00	Voorbereidend overleg en inzien documenten	panelleden
13.00-13.45	Gesprek met inhoudelijk verantwoordelijken	Dr. Cees Leijenhorst, Opleidingscoördinator Filosofie Dr. Jeroen Linssen Onderwijsdirecteur FFTR Ineke de Jong MSc Beleidsmedewerker Onderwijs FFTR
13.45-14.15	Overleg panel	
14.15-15.00	Gesprek met studenten bacheloropleiding (jaaraanduiding op basis van academisch Jaar 16-17)	Lev Avitan (bachelor 1) Marjolein Maltha (bachelor 1) Bart van Haaster (bachelor 2) Janneke Toonders (bachelor 2) Isolde Schnitzeler (bachelor 2) Pam Tönissen (bachelor 3) Senne van den Berg (bachelor 3) Bas van Woerkum (bachelor 3)
15.00-15.45	Gesprek met studenten masteropleiding 60 EC	Koen Nijhuis Jurriën de Vries Maud Beekmans Kelvin Klaassen Eelco van Es Wouter Veldman Thomas Keulemans
15.45-16.15	Overleg panel en open spreekuur	
16.15-17.00	Gesprek met studenten masteropleiding 120 EC	Oskar Verholt Janneke Sindram Jan Eisinga Sigi Ambrosius Katarina Radisavljevic Sander Bisselink Vincent van der Griend
17.00-17.45	Gesprek met alumni	Arienne Moerland master 60 EC Bram Vosseberg master 60 EC Stefan Schevelier master 60 EC Shad Raouf master 60 EC Marc Colsen master 60 EC Tamara van Woezik master 120 EC Anne Hökberg master 120 EC
19.00-22.00	Diner, voorbereiden tweede dag	Leden panel
Vrijdag 15 september		
8.30-9.15	Inzien documenten, voorbereiden gesprekken	Leden panel
9.15-10.00	Gesprek met docenten bacheloropleiding	Dr. Veronica Vasterling Prof.dr. Marc Slos Prof.dr. Evert van der Zweerde Dr. Annabelle Dufourcq Dr. Antonioe Cimino Prof.dr. Corien Bary

		Prof.dr. Paul Bakker Joyce Gusman-Vermeer, MA
10.00-10.45	Gesprek met docenten masteropleiding 60EC	Prof.dr. Jean-Pierre Wils Dr. ing. Leon de Bruin Prof.dr. Gert-Jan van der Heiden Dr.ir. Frederik Bakker Dr. Marcel Becker Prof. dr. Christoph Lüthy
10.45-11.15	Gesprek met docenten masteropleiding 120 EC	Prof.dr. Thomas Mertens, Hoogleraar rechtsfilosofie Prof.dr. Marcel Wissenburg Hoogleraar politieke theorie Prof.dr. Jan Bransen Hoogleraar filosofie van de Gedragswetenschappen Prof.dr. Hub Zwart Hoogleraar filosofie van de Natuurwetenschappen Dr. Herman Westerink UD fundamentele filosofie Dr. Chris Buskes Ud filosofie van cognitive en taal Dr. Jeroen Linssen UHD praktische filosofie
11.15-11.30	Overleg panel	
11.30-12.00	Gesprek met selectie leden van de Opleidingscommissie	Prof.dr. Gert-Jan van der Heiden Dr. ing. Leon de Bruin Prof.dr. Evert van der Zweerde Daan van Barneveld Ted van Aanholt
12.00-12.45	Gesprek met leden van de Examencommissie	Dr. Marcel Becker Vice-voorzitter Examencommissie Drs. Ton Rijken Secretaries Examencommissie Drs. Cristel Claas-Hofman Extern lid examencommissie
12.45-14.00	Lunch en voorbereiden eindgesprek met Formeel verantwoordelijken	Leden panel
14.00-14.30	Eindgesprek met formeel verantwoordelijken	Prof.dr. Christoph Lüthy, decaan FFTR Dr. Jeroen Linssen, onderwijs- Directeur FFTR Dr. Cees Leijenhorst, opleidings- Coordinator Filosofie Ineke de Jong, MSc, beleidsmede- Werker Onderwijs FFTR
14.30-16.00	Opstellen voorlopige bevindingen	Panel
16.00-16.45	Ontwikkelgesprek	Dr. Jeroen Linssen Dr. Cees Leijenhorst Ineke de Jong MSc
17.00-17.15	Mondelinge rapportage voorlopig oordeel	

BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek de eindwerken bestudeerd van afgestudeerden met de volgende studentnummers:

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

4048512	4383117	4117379	4254546
4377710	6585884	726745	0801631
4073622	4221257		

Masteropleiding Filosofie (60 EC)

0401205	4071220	0641723	3057380
4168216	4251083	4687493	4079450
0633410	9831703		

Masteropleiding Filosofie (120 EC)

4383966	4354923	0600768	0814113
4073983	0805009	4358252	0604917
0704180	0833606		

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

Opleidingsjaarverslagen 2010-2011, 2011-2012, 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015, 2015-2016
Beleidsplan 2012-2016, 2017-2021
Handleiding Kwaliteitszorg
Handleiding Stage en voorbeeld verslag
Reader tutorgroepen
Inleiding in de Logica
Griekse en Romeinse filosofie
Tijdschrift Spleijstof

Cursus- en toetsdossiers van de volgende vakken:

Bachelor jaar 1: Academische Vaardigheden FTR-FIB128

Bachelor jaar 2: Project FTR-FIBA205

Bachelor jaar 3:

- Filosofie als tijdsdiagnose en cultuurkritiek FTR-FICC100
- Theories of Interpretation FTR-FICC200
- Geesteswetenschappen en samenleving LET-CC300 en FTR-CC300

Master 60 EC:

- Continentale Filosofie 1 FTR-FIMA016
- Continentale Filosofie 2 FTR-FIMA017

Master 120 EC:

Jaar 1/2:

- Wetenschapsfilosofie FTR-FIWBW02
- Wetenschapsgeschiedenis FTR-FIWBW01

Jaar 2:

- Wijsgerige Antropologie FTR-FIBAV207A
- Sociale en politieke wijsbegeerte FTR-FIBAV212A

BIJLAGE 7: VERSLAG VAN HET ONTWIKKELGESPREK (LOSSE BIJLAGE)

Naast de formele visitatie heeft het panel een ontwikkelgesprek gevoerd met de opleidingen. Een verslag van dit gesprek is als losse bijlage van het (gedrukte en elektronische) visitatierapport aan de Radboud Universiteit toegezonden.